

Smėklos

TRIJŲ VEIKSMŲ ŠEIMOS DRAMA

VERTĖ
R. JABLONSKYTĖ-RIMANTIENĖ

VEIKĖJAI

FRU HELENA ALVING, kapitono ir kamerherio Alvingo našlė

OSVALDAS ALVINGAS, jos sūnus, dailininkas

PASTORIUS MANDERSAS

STALIUS ENGSTRANAS

REGINA ENGSTRAN, gyvenanti fru Alving namuose

Veiksmas vyksta fru Alving sodyboje prie didelio fiordo vakarų
Norvegijoje

PIRMASIS VEIKSMAS

Erdvus kambarys į sodo pusę, kairėje sienoje — vienerios durys, dešinėje — dvi durys. Viduryje kambaryo — apskritas stalas ir aplink jį kėdės; ant stalo guli knygos, žurnalai ir laikraščiai. Priekyje kairėje sienoje — langas, o šalia jo sofelė ir priešais ją siuvimo stalėlis. Gilumoje kambarys pereina į atvirą, kiek siauresnę oranžeriją, kurią nuo lauko skiria stiklinės sienos. Šoninėje oranžerijos sienelėje, dešinėje pusėje — durys į sodą. Pro stiklinės sienas matyti parūkavęs fiordo pakrančių peizažas, dulkia smulkus lietus

Stalius Engstranas stovi tarpduryje į sodą. Jo kairioji koja kiek pritraukta; batas pakaltas medine trinka. Regina, laikydama rankoje tuščią laistytuvą, kliudo jam praeiti

Regina (*prislopintu balsu*). Ko tau reikia? Stovėk, kur stovi. Nuo tavęs juk varva.

Engstranas. Viešpats davė lietaus, vaikeli mano.
Regina. Velnias davė.

Engstranas. Vajėzau, kaip tu šneki, Regina. (*Žengia porą žingsnių į vidų*) Bet aš tau norėjau pasakyti...

Regina. Netrepsėk, žmogau! Viršuje miega ponaitis.

Engstranas. Dabar miega? Vidury dienos?

Regina. Kas tau darbo.

Engstranas. Vakar vakare kiek truktelėjau...

Regina. Taip ir maniau.

Engstranas. Silpni mes žmonės, vaikeliai...

Regina. Tas tiesa.

Engstranas. ...o pagundų, matai, yra daug šiame pasaulyje, ir vis dėlto atsikėliau šryt pusę šešių ir prie darbo.

Regina. Taip, taip, bet dabar eik sau. Nenoriu aš čia stovėti su tavim kaip *rendez-vous*.

Engstranas. Kaip tu nenori?

Regina. Nenoriu, kad tave čia kas užtikytų. Matai, dėl to eik sau sveikas.

Engstranas (*prisiartindamas porą žingsnių*). Dievaži, neisiu su tavim nepasikalbėjęs. Popiet baigsiu darbą mokykloje, o naktį išplauksiu garlaiviu namo į miestą.

Regina (*sumurma*). Laimingos kelionės!

Engstranas. Ačiū, vaikeli mano. Rytoj juk šventins prieglaudą, tai, matai, neapsieis be svaigiųjų. Ir tegu nesako niekas apie Jakobą Engstraną, kad jis negali atsisipirti pagundai.

Regina. Et!

Engstranas. Taip, nes ryt čia tiek aukštų žmonių susirinks. Girdi, ir pastorius Mandersas iš miesto atvyksias.

Regina. Jis dar šiandien atvyks.

Engstranas. Na, matai. Tai, supranti, aš, po velnių, nenoriu, kad jis pasakytų apie mane ką nors panašiai.

Regina. Štai kaip!

Engstranas. Kaip?

Regina (*išsipyrus žiūri į jį*). Tai kuo tu nori vėl apgauti pastorių Mandersą?

Engstranas. Ša, ša, ar pašėlai? Vėl apgauti pastorių Mandersą? O ne, pastorius Mandersas man per geras žmogus, kad aš jį apgaudinėčiau. Bet aš dėl to ir norėjau su tavim pasikalbėti, kad šiąnakt grįžtu namo.

Regina. Dėl manęs nešdinkis ko greičiau.

Engstranas. Taip, bet, Regina, aš noriu tave kartu pasiimti.

Regina (*prasižiojusi*). Mane kartu?.. Ką tu sakai?

Engstranas. Sakau, noriu, kad gyventum pas mane.

Regina (*paniekinamai*). Niekados negyvensiu tavo namuose.

Engstranas. O, dar pamatysim.

Regina. Gali būti tikras, kad dar pamatysim. Aš užaugau pas kamerherienę Alving... Buvau čia beveik kaip duktė... Važiuoti man namo pas tave? Į tokius namus? Fel!

Engstranas. Po velnių! Tu prieštarauji savo tėvui, mergiote?

Regina (*murma, nežiūrėdama į jį*). Kiek kartų sakei, jog tokia aš tau ir duktė.

Engstranas. Būta čia ko prisiminti...

Regina. O kiek kartų tu mane keikei, vadinai mane?.. *Fi donc!*¹

Engstranas. Dievaži, tokių biauurių žodžių aš vis dėlto nesakiau.

Regina. O, aš gerai prisimenu, ką tu sakei.

Engstranas. Taip, bet tik tada, kai būdavau įkaušęs... hm. Pagundų daug šiame pasaulyje, Regina.

Regina. U!

Engstranas. Ir tada, kai tavo motina imdavo siusti. Kaip nors reikėdavo ją numalšinti, vaikeli. Jau

¹ *Fi donc* — fui, gėda (*pranc.*).

labai ji nosį rietė. (*Mėgdžiodamas*) „Palik mane, Engstranai! Pasitrauk! Aš trejus metus tarnavau pas kamerherį Alvingą Rusenvole!“ (*Juokiasi*) Vajėzau, niekaip negalėjo pamiršti, kad tuo metu, kai ji tarnavo, kapitonas buvo pakeltas į kamerherius.

Regina. Vargšė mama... Tu per anksti jai gyvenimą suėdei.

Engstranas (*linguodamas*). Savaime suprantama, aš dėl visko turiu būti kaltas.

Regina (*nusigrįžta, pusbalsiu*). Oi... Ir toji koja.

Engstranas. Ką sakai, vaikeli mano?

Regina. *Pied de mouton*¹!

Engstranas. Ar angliškai?

Regina. Taip.

Engstranas. Taip, taip, išmokė čia tave visko, dabar kaip tik pravers, Regina.

Regina (*trumpai patylėjusi*). O kam tau manęs prireikė mieste?

Engstranas. Dar klausi, kam reikia tėvui jo vienintelės dukters? Ar aš ne vienišas, apleistas našlys?

Regina. Netauzyk man tokių niekų. Kam tau manęs ten reikia?

Engstranas. Taip, pasakysiu tau, kad aš sumaniau naują dalyką.

Regina (*švilpteli*). Ne kartą jau bandei, bet viskas niekais nuėjo.

Engstranas. Taip, bet šįkart tai tu pamatysi, Regina! Velniai griebtų...

Regina (*trepteli*). Nesikeikl.

Engstranas. Ša, ša, tikrai tavo tiesa, vaikeli! Tik norėjau pasakyti, kad, bedirbdamas prie šios naujosios prieglaudos, susidėjau ne taip maža pinigėlio.

¹ Pied de mouton — šleivakojis (*pranc.*).

Regina. Argi? Tai ir džiaukis.

Engstranas. Kur čia kaime gali išleisti kokį šilingą?

Regina. Na ir kas?

Engstranas. Na, matai, aš maniau tuos pinigus taip panaudoti, kad apsimokėtų. Galvojau apie tokią užėigą jūreiviams...

Regina. O!

Engstranas. Puikutėlę užėigą, žinai... ne šiaip kokią kiaulidę jūrininkams. Ne, po plynių — laivų kapitonams ir šturmanams — ir, supranti, tikrai puikiems žmonėms.

Regina. O man reikėtų?..

Engstranas. Tau reikėtų padėti man. Taip tik dėl akių, žinai. Velniai griebtų, tau nebus sunku, vaikeli. Tu galėsi gyventi, kaip norėsi.

Regina. Aha, taigil

Engstranas. Namuose juk turi būti moteriška — tai aišku kaip diena. Nes vakarais šiek tiek pasilinksminsime su dainomis bei šokiais ir kita. Atsimink, kad jie visas pasaulio jūras apkeliavę. (*Prisiartindamas*) Regina, nebūk kvaila ir neužstok pati sau kelio. Ką gi tu čia pasieksi užkampyje? Kokia tau iš to nauda, kad ponias tiek išleido tavo mokymui? Girdėjau, kad naujoje prieglaudoje turėsi vaikigalius prižiūrėti. Ar tinka tau? Ar tu taip pašėlusiai nori nusibaigti dėl tų purvinių vaikpalaikių?

Regina. Ne, jeigu taip būtų, kaip aš norėčiau, tai... Na, bet gali taip būti. Gali taip būti!

Engstranas. Kas gali būti?

Regina. Nesirūpink... Ar daug pinigų tu čia susidėjai?

Engstranas. Iš viso gal bus koks septynetas—aštuonetas šimtų kronų.

Regina. Ne taip blogai.

Engstranas. Pradžiai užteks, vaikeli.

Regina. Ar neketini nors kiek man iš jų duoti?

Engstranas. Iš tikrųjų neketinu.

Regina. Ar nežadi atsiųsti bent tiek, kad galėčiau nusipirkti kokią menką medžiagėlę suknei?

Engstranas. Važiuok ir gyvenk su manim mieste, tai gausi kiek norėsi medžiagų suknelėms.

Regina. Ot, aš ir pati galėčiau išvažiuoti, jei norėčiau.

Engstranas. Ne, Regina, geriau kai tėvo ranka veda. Galiu gauti gražų namuką Mažojoje Uosto gatvėje. Nedaug ir reikėtų grynais, ir galėtų būti, taip sakant, jūreivių užėiga.

Regina. Bet aš nenoriu pas tave gyventi! Ką man ten veikti su tavim. Eik sau!

Engstranas. Tu, po velnių, neilgai būtum pas mane. Deja, neilgai. Jei tik mokėtum apsisukti. Tokia graži mergina, kaip tu išaugai per paskutinius porą metų...

Regina. Na?..

Engstranas. Po kiek laiko ims ir atvyks koks šturmanas... o gal kapitonas...

Regina. Už tokio aš netekėsiu. Jūreiviams trūksta *savoir vivre*¹.

Engstranas. Ko jiems trūksta?

Regina. Aš sakau, kad pažįstu jūreivius. Už tokių negi tekėsi.

Engstranas. Tai netekėk. Vis tiek gali praversiti. (*Intymiau*) Jisai... tasai anglas... su savo jachta... davė tris šimtus specijų dalerių — o ji nebuvo už tave gražesnė...

¹ *Savoir vivre* — sugebėjimas gyventi (*pranc.*).

Regina (*artindamasi prie jo*). Nešdinkis!

Engstranas (*pasitraukdamas*). Na, na, negi imsi muštis.

Regina. Taip! Jei kalbėsi apie mamą, tai mušiu. Eik lauk, sakau! (*Stumia jį prie durų į sodą*) Ir netranskyk durų, ponaitis Alvingas...

Engstranas. Jis miega, taip. Kaip susirūpinus tu ponaičiu Alvingu... (*Tyliau*) A-o, nejaugi jis?..

Regina. Lauk, greičiau! Galva tau apsisuko, žmogau! Ne, ne tuo keliu. Ateina pastorius Mandersas. Virtuvės laiptais eik.

Engstranas (*į dešinę*). Taip, taip, eisiu čia. Bet kalbėk su juo, kai ateis. Jis pasakys tau, kaip vaikai turi elgtis su tėvu. Juk vis dėlto aš tavo tėvas. Galiu bažnyčios knygomis įrodyti. (*Jis išeina pro antrąsias duris, kurias Regina buvo atidariusi ir vėl paskui jį uždaro*)

Regina skubiai žvilgtėri į veidrodį, pasivėduoja nosine ir pasitaiso kaklajuostę; paskui krapštosi apie gėles

Pastorius Mandersas su apsiaustu ir skėčiu, per petį persimetęs nedidelį kelionmaišį, įeina pro duris iš sodo į oranžeriją

Pastorius Mandersas. Laba diena, panele Engstran.

Regina (*nudžiugus ir nustebus atsigrįžta*). Nejau gi, laba diena, ponas pastoriau! Ar jau garlaivis atplaukė?

Pastorius Mandersas. Ką tik atplaukė. (*Eina į kambarį*) Taip jau įkyrėjo visą dieną tas lietus.

Regina (*seka iš paskos*). Bet ūkininkui, ponas pastoriau, toks lietus tikra palaima.

Pastorius Mandersas. Taip, čia tai jūsų teisybė. Mes, miestiečiai, taip mažai apie kaimą galvojame. *(Velkasi apsiaustą)*

Regina. Gal padėti? Štai. Oi, koks šlapias! Aš jį pakabinsiu priemenėje. Ir skėtį... jį aš išskleisiu, kad išdžiūtų... *(Ji, daiktais nešina, išeina pro antrąsias duris į dešinę)*

Pastorius Mandersas nusiima kelionmaišį ir kartu su skrybėle padeda ant kėdės. Tuo metu grįžta Regina

Pastorius Mandersas. Tikrai malonu į trobą įžengus. Na, kaip čia sodyboje sekasi?

Regina. Ačiū, gerai.

Pastorius Mandersas. Bet, tur būt, daug darbo, ruošiantis rytdienai?

Regina. O, taip, darbo nemaža.

Pastorius Mandersas. O fru Alving tikriausiai namie?

Regina. Žinoma, ji viršuje ir verda šokoladą ponaičiui.

Pastorius Mandersas. Tiesa, sakysit — aš jau priepilaukoje išgirdau, kad sugrįžęs Osvaldas.

Regina. Užvakar grįžo. Mes jo tik šiandien laukėme.

Pastorius Mandersas. Tikiuosi, sveikas ir gyvas?

Regina. Dėkui, žinoma. Bet baisiai išvargęs po kelionės. Jis tiesiog iš Paryžiaus, be atvangos... aš noriu pasakyti, kad jis vienu traukiniu važiavo visą kelią. Man rodos, dabar jis migtelėjo, todėl mums reiktų truputį tyliau kalbėtis.

Pastorius Mandersas. Aišku, galim visai tyliai.

R e g i n a (*pristumdama krėsłą į dešinę stalo pusę*).
Prašom sėstis, ponas pastoriau, įsitaisykit kuo patogiau.

Jis atsisdą, ji pristumia jam po kojom suoliuką

Štai! Ar gerai sėdit, ponas pastoriau?

Pastorius Mandersas. Dėkui, dėkui, puikiai sėdžiu. (*Žiūri į ją*) Žinot ką, panele Engstran, man rodosi, kad jūs paaugote nuo to laiko, kai aš jus mačiau...

R e g i n a. Argi jums taip atrodo, ponas pastoriau? Ponia sako, kad aš ir pasitaisiusi.

Pastorius Mandersas. Pasitaisiusi? Na, taip, gal truputį — tiek, kiek reikia

Trumpa pertrauka

R e g i n a. Gal man ponią pakviesti?

Pastorius Mandersas. Dėkui, dėkui, vaikeli, neskubu. O dabar pasakyk man, mieloji Regina, kaip sekasi čia jūsų tėveliui?

R e g i n a. Dėkui, ponas pastoriau, neblogai.

Pastorius Mandersas. Jis buvo užėjęs pas mane, paskutinį kartą būdamas mieste.

R e g i n a. Nejaugi buvo? Jis visuomet taip patenkintas, kai gauna pasikalbėti su pastorium.

Pastorius Mandersas. O šiomis dienomis jūs, tur būt, uoliai jį lankote tenai?

R e g i n a. Aš? Taip, aplankau, kai turiu laiko...

Pastorius Mandersas. Jūsų tėvas nėra labai tvirta asmenybė, panele Engstran. Jam itin reikia paspirties.

R e g i n a. O, gali būti.

Pastorius Mandersas. Jam būtinai reikia turėti kas nors šalimais, ką jis galėtų mylėti ir kurio

nuomoneį vertintų. Paskutinįkart, kai jis lankėsi pas mane, jis tą pats nuoširdžiai prisipažino.

R e g i n a. Jis ir man kalbėjo. Bet aš nežinau, ar fru Alving išleis — ypač dabar, kai reikia rūpintis ta naująja prieglauda. Ir, be to, baisiai nenorėčiau palikti fru Alving, nes ji man visad buvo labai gera.

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Bet dukters pareiga, miela mergaite... Žinoma, pirmiausia reikia gauti jūsų ponios sutikimą.

R e g i n a. Bet aš nežinau, ar dera mano amžiaus merginai šeiminkauti vienišo vyriškio namuose.

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Ką! Bet, mieloji panele Engstran, juk mes kalbam apie jūsų tikrą tėvą!

R e g i n a. Nors ir taip, bet vis dėlto... Jeigu tai būtų geruose namuose ir pas tikrą, dorą poną...

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Bet, mieloji Regina...

R e g i n a. ...tokį, prie kurio aš galėčiau prisirišti, gerbti ir būti jam dukters vietoje...

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Betgi, mano gerasis vaikelis...

R e g i n a. Tada aš mielai persikelčiau į miestą. Čia kaime taip nuobodu... o ponas pastorius žinot, ką reikia vienišam pasaulyje gyventi. Ir dar galiu pasakyti, kad aš esu apsukri ir darbšti. Gal ponas pastorius žinot man kokią tinkamą vietą?

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Aš? Ne, tikrai nežinau.

R e g i n a. Bet, mielas, mielas ponas pastoriau, pagalvokit vis dėlto apie mane, jeigu...

P a s t o r i u s M a n d e r s a s (*atsistoja*). Taip, mielai, panele Engstran.

R e g i n a. Taip, nes jei aš...

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Gal jūs būsit tokia maloni ir pakviesite poniją?

R e g i n a. Ji tuoj ateis, ponas pastoriau. (*Išaina į kairę*)

Pastorius Mandersas (*porą kartų pereina per kambarį, stabteli gilumoje, susinėręs rankas už nugaros, ir žvelgia į sodą. Paskui vėl prieina prie stalo, pasiima knygą ir žiūri antraštinį puslapį; nustemba ir apžiūri kitas*) Hm — tai štai kaip!

Fru Alving įeina pro duris iš kairės pusės. Paskui *ją seka R e g i n a*, kuri tuoj pat išeina per priešakines duris į dešinę

Fru Alving (*paduoda jam ranką*). Sveiki, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Laba diena, ponia. Štai ir aš, kaip žadėjau.

Fru Alving. Visad kaip laikrodįs.

Pastorius Mandersas. Bet, žinot, nelengva buvo išsprukti. Visos tos labdaringos komisijos ir valdybos, kurioms priklausau...

Fru Alving. Tai juo didesnis jūsų nuopelnas, kad taip anksti atvykote. Galėsim mes savo reikalus iki pietų atlikti. Bet kur jūsų čemodanas?

Pastorius Mandersas (*staigiai*). Mano daiktai palikti kaimo krautuvėlėje. Ten ir nakvosiu.

Fru Alving (*slėpdama šypseną*). Ar jūsų ir šį kartą neįkalbėsiu pas mus pernaktvoti?

Pastorius Mandersas. Ne, ne, ponia; labai dėkui, vis dėlto eisiu ten, kaip paprastai. Man taip patogiau iš ten į prielauką.

Fru Alving. Kaip jums patinka. Bet aš vis dėlto manau, kad mudu abu sėniai...

Pastorius Mandersas. Dieve sergėk, kaip jūs juokaujate. Taip, šiandien, žinoma, jums labai sma-

gu. Pirmiausia — rytoj šventė, o, be to, juk Osvaldas parvažiavo.

Fru Alving. Pamanykit, kokia man laimė! Pas-
kutinįkart tėviškėje buvo jis prieš dvejus metus. O da-
bar pasižadėjo visą žiemą pas mane išbūti.

Pastorius Mandersas. Nejaugi? Čia tai jis
pasielgė kaip geras sūnus. Nes, man rodos, kur kas įdo-
miau gyventi Romoje ir Paryžiuje.

Fru Alving. Taip, bet čia, tėviškėje, matote,
jis turi motiną. O, mano mielas puikus berniukas — jo
širdis dar linksta prie motinos!

Pastorius Mandersas. Būtų labai liūdna,
jei atsiskyrimas ar toks darbas, kaip dailė, atbukintų
tokius natūralius jausmus.

Fru Alving. Ką ir bešnekėti. Bet jam tokie da-
lykai nepavojingi. Taip, bet man dabar labai įdomu, ar
jūs jį atpažinsite. Jis greit nulips žemyn; šiuo metu jis
viršuj prigulė kiek pasilsėti ant sofos. Bet sėskitės, mie-
las ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Dėkui. Tai jums, va-
dinasi, patogų?..

Fru Alving. Taip, patogų. *(Ji atsisėda prie
stalo)*

Pastorius Mandersas. Gerai. Tai žiūrėkit...
*(Nueina prie kėdės, ant kurios guli kelionmaišis, išima
iš jo pluoštą popierių, atsisėda priešingoje stalo pusėje
ir padaro vietos popieriams)* Štai čia pirmiausia... *(Stab-
teli)* Sakysit, fru Alving, iš kur čia tos knygos?

Fru Alving. Knygos? Aš tas knygas skaitau.

Pastorius Mandersas. Jūs skaitote šitokią
literatūrą?

Fru Alving. Skaitau.

Pastorius Mandersas. Ar jaučiat, kad nuo
tokių skaitymų darotės geresnė ar laimingesnė?

Fru Alving. Atrodo, darausi lyg ramesnė.

Pastorius Mandersas. Keista. Kokiu būdu?

Fru Alving. Jie lyg paaiškina ir patvirtina daugelį dalykų, apie kuriuos aš pati esu galvojusi. Tai kaip tik ir yra nuostabiausia, pastoriau Mandersai — o šiaip nieko ypatinga šiose knygose nėra. Nieko daugiau, kaip kad galvoja ir tiki dauguma. Tiktai daugumai žmonių tai neaišku arba jie nenori pripažinti, jog taip yra.

Pastorius Mandersas. Dieve tu mano! Ar jūs visai rimtai manote, kad daugumas žmonių...

Fru Alving. Taip, tikrai manau.

Pastorius Mandersas. Taip, bet juk ne mūsų krašte? Ne pas mus čia?

Fru Alving. O taip, pas mus irgi.

Pastorius Mandersas. Tačiau, tiesą sakant...

Fru Alving. Bet, pirmiausia, ką jūs galite prikišti šioms knygoms?

Pastorius Mandersas. Prikišti? Negi jūs manote, kad aš nagrinėsiu tokius dalykus?

Fru Alving. Vadinasi, nepažįstate to, ką smerkiate?

Pastorius Mandersas. Aš esu pakankamai prisiskaitęs apie tuos rašinius, kad galėčiau juos peikti.

Fru Alving. Bet jūsų paties nuomonė...

Pastorius Mandersas. Brangioji ponja, gyvenime būna tokių atvejų, kai reikia pasitikėti kitų nuomone. Taip jau yra pasaulyje. Ir gerai. Kas gi ištiktu visuomenę kitu atveju?

Fru Alving. Taip, taip, gal ir jūsų tiesa.

Pastorius Mandersas. Visų pirma, aš, aišku, neneigiu, kad tokiuose raštuose gali būti patrauklių dalykų. Ir aš negaliu jūsų smerkti už tai, kad jūs norite susipažinti su tomis dvasinėmis srovėmis, kuriomis, kaip

sakoma, gyvena didysis pasaulis — kur jūs tokiam ilgam laikui buvote išleidusi savo sūnų paklajoti. Bet...

Fru Alving. Bet?..

Pastorius Mandersas (*nuleisdamas balsą*). Bet apie tai nekalbama, fru Alving. Juk nebūtina kiekvienam rodyti, ką skaitai ir ką galvoji tarp savo keturių sienų.

Fru Alving. Ne, žinoma. Aš irgi taip manau.

Pastorius Mandersas. Tik prisiminkite, kad jūs turite atsižvelgti ir į tą prieglaudą, kurią nusprendėte statyti tuo metu, kai jūsų nuomonė apie dvasinius dalykus buvo visai kitokia, negu dabar — kiek aš galiu spręsti.

Fru Alving. Taip, taip, aš visai sutinku. Bet mes žadėjome apie prieglaudą..

Pastorius Mandersas. Apie prieglaudą žadėjome kalbėti, taip. Taigi — atsargiai, mieloji poniai! O dabar eime prie mūsų reikalų. (*Atidaro aplanką ir išima pluoštą popierių*) Matote?

Fru Alving. Dokumentai?

Pastorius Mandersas. Visi. Ir galutinai su tvarkyti. Kad žinotumėte, kaip sunku buvo juos reikiamu laiku išgauti. Teko stačiai paspausti. Valdžia pasidaro baisiausiai sąžininga, kai reikia ką patvirtinti. Bet vis dėlto mes juos gavome. (*Varto lapus*) Štai čia patvirtintas aktas, kad jūs paaukojate dalį Sulviko, priklausančio Rusenvolio dvarui, su jame esančiais naujais pastatais, mokykla, mokytojų namu ir koplytėle. O čia patvirtintas įgaliojimas ir įstaigos nuostatai. Prašom pažiūrėti... (*Skaito*) „Kapitono Alvingo vardo“ vaikų namų nuostatai“.

Fru Alving (*ilgai žiūri į raštą*). Vadinasi, pagaliau.

Pastorius Mandersas. Aš parinkau kapitano titulą, o ne kamerherio. Kapitonas kukliau.

Fru Alving. Taip, taip, kaip jums atrodo geriau.

Pastorius Mandersas. O čia taupomosios kasos knygelė tam procentus nešančiam kapitalui, kurį jūs įdėjote prieglaudai išlaikyti.

Fru Alving. Dėkui, bet bus patogiau, jei ji bus pas jus.

Pastorius Mandersas. Labai gerai. Aš manau, mes tuo tarpu paliksim pinigų taupomojoje kasoje. Tiesą sakant, nelabai viliojanti renta; keturi procentai, o išimti galima, išpėjus prieš šešis mėnesius. Jei vėliau būtų galima indėlį paversti gera išlošiamąja obligacija — tai, žinoma, būtų žymiai tvirčiau ir toks popierius būtų neabejotinai patikimesnis. Tada reikėtų jau smulkiau pasikalbėti.

Fru Alving. Taip, taip, mielas pastoriau Mandersai, visa tai jūs geriau išmanote.

Pastorius Mandersas. Ar šiaip, ar taip, aš jau žiūrėsiu... Bet štai dar vienas dalykas, apie kurį aš jau kiek kartų norėjau jus paklausti.

Fru Alving. Apie ką?

Pastorius Mandersas. Ar prieglaudos pastatą apdrausti, ar ne?

Fru Alving. Žinoma, reikia apdrausti.

Pastorius Mandersas. Bet, lukterkit, poniai. Pažvelkim į šį reikalą iš arčiau.

Fru Alving. Aš apdraudžiau viską — ir pastatus, ir kilnojamąjį turtą, ir pasėlius, ir inventorių.

Pastorius Mandersas. Žinoma. Savo pačios turtą. Ir aš pats taip darau — aišku. Bet čia, matote, visai kas kita. Prieglauda, kaip sakant, turės aukštesnį, lyg ir šventą uždavinį.

Fru Alving. Taip, bet jeigu...

Pastorius Mandersas. Kiek mane tai patį liečia, tai aš nė kiek neprieštaraučiau, kad mes apsidraustume nuo visų galimų...

Fru Alving. Ir aš taip manau.

Pastorius Mandersas. ...bet kaip į tai pažiūrėtų apylinkės žmonės? Jūs geriau juos pažįstate, negu aš.

Fru Alving. Hm, kaip pažiūrėtų žmonės...

Pastorius Mandersas. Ar maža čia svarių žmonių, tikrai svarių, kurie tuo pasipiktintų?

Fru Alving. Taip, bet kaip suprasti svarių?

Pastorius Mandersas. Aš turiu galvoj — tokių nepriklausomų ir įtakingų, kad reikėtų skaitytis su jų nuomone.

Fru Alving. Čia yra keletas tokių žmonių, kurie gal ir piktintųsi, jei...

Pastorius Mandersas. Na, matote! Mieste tos rūšies žmonių daug. Prisiminkite tik mano pašaukimo brolius! Labai lengvai gali būti suprasta, kad nei jūs, nei aš ne visai pasitikime aukštesniąja valia.

Fru Alving. Bet jūs savo ruožtu, mielas pone pastoriau, vis dėlto įsitikinę, kad...

Pastorius Mandersas. Taip, žinau, žinau. Tikrai esu įsitikinęs, jog taip reikėtų. Bet vis dėlto mes neišvengsime, kad tai bus imta aiškinti neteisingai ir pasmerkta. O tokie aiškinimai gali greit pakenkti pačiai prieglaudai.

Fru Alving. Jeigu taip, tai...

Pastorius Mandersas. Negaliu nepaisyti ir tos neaiškios — pasakyčiau, nemalonios padėties, kurioje aš galiu atsidurti. Miesto valdantieji sluoksniai šia prieglauda labai susirūpinę. Prieglauda įsteigta iš dalies ir miesto naudai ir tam tikru atžvilgiu nemaža

palengvins ir mūsų komunalinę našta rūpintis vargšais. Bet kadangi aš buvau jūsų patarėjas ir tvarkiau šiuos reikalus, tai ir baiminuosi, kad pavyduliautojai neimtų pirmiausia mane pulti...

Fru Alving. Taip, jie neturi mums priekaištauti.

Pastorius Mandersas. Jau nekalbant apie tuos puolimus, kurie bus nukreipti prieš mane kai kuriuose laikraščiuose ir žurnaluose...

Fru Alving. Gana, mielas pastoriau Mandersai. Jau vien ta aplinkybė viską nulemia.

Pastorius Mandersas. Vadinas, jūs nenorite apdrausti?

Fru Alving. Ne, tegu taip lieka.

Pastorius Mandersas (*atsilošia kėdėje*). Bet jei vis dėlto ištiktų nelaimė? Juk negali žinoti... Ar galėsite padengti nuostolius?

Fru Alving. Nė, atvirai sakau jums, niekados negalėčiau.

Pastorius Mandersas. Bet žinote ką, fru Alving — mes užsikrauname sau atsakomybę, apie kurią reiktų pagalvoti.

Fru Alving. Ar jums atrodo, kad galėtume padaryti kitaip?

Pastorius Mandersas. Kaip tik ne, kitaip negalima. Nereikia duoti dingsties, kad neteisingai spręstų apie mus, ir negalima sukelti nepasitenkinimo parapijoje.

Fru Alving. Ypač jums, kaip pastoriui.

Pastorius Mandersas. Ir aš manau, jog turim pasitikėti, kad tokia įstaiga bus laiminga — kad ji bus ypatingai globojama.

Fru Alving. Tikėkimės, pastoriau Mandersai.

Pastorius Mandersas. Tai, vadinasi, mes taip ir paliekam?

Fru Alving. Žinoma.

Pastorius Mandersas. Gerai. Kaip jūs norite. *(Rašo)* Vadinasi — neapdrausti.

Fru Alving. Vis dėlto keista, kad jūs kaip tik šiandien pradėjote kalbėti apie tai...

Pastorius Mandersas. Aš jau ne kartą norėjau jus paklausti apie tai...

Fru Alving. ...nes vakar tenai vos nekilo gaisras.

Pastorius Mandersas. Kokių būdu?

Fru Alving. Tiesą sakant, nieko ypatinga. Stalių dirbtuvėje užsidegė skiedros.

Pastorius Mandersas. Kur dirba Engstranas?

Fru Alving. Taip. Sako, kad jis jau daug kartų buvęs labai neatsargus su degtukais.

Pastorius Mandersas. To vyro galva pilna visokių dalykų — įvairiausių pagundų. Ačiū dievui, girdėjau, kad jis stengiasi pradėti dorai gyventi.

Fru Alving. Taip? Kas gi taip sakė?

Pastorius Mandersas. Jis pats man tvirtino. O juk jis geras darbininkas.

Fru Alving. Taip, kol blaivus...

Pastorius Mandersas. Taigi, toji nelemtoji silpnybė! Bet jis sakosi dažnai turįs išgerti dėl savo luošos kojos. Paskutinįkart, kai jis buvo mieste, aš tikrai buvau jo sujaudintas. Jis užėjo pas mane ir taip nuoširdžiai dėkojo, kad aš jam parūpinau čia darbo, kad jis gali susitikti su Regina.

Fru Alving. Nedažnai jis ją mato.

Pastorius Mandersas. Ne, jiedu kasdien pasikalba, pats jis sakė.

Fru Alving. Taip, gali būt.

Pastorius Mandersas. Jis gerai jaučia, kad jam reikia žmogaus, kuris jį sulaikytų, pagundai artinantis. O tai ir yra maloniausias Jakobo Engstrano bruožas, kad jis ateina toks bejėgis, save kaltina ir pripažįsta savo menkystą. Kai jis paskutinį kartą mane ap-
lankė ir kalbėjosi su manim... Klausykit, fru Alving, jeigu jis iš širdies trokštų pasiimti Reginą pas save...

Fru Alving (*skubiai atsistoja*). Reginą!

Pastorius Mandersas. ...gal jūs neprieštarautumėt.

Fru Alving. Ne, aš tikrai prieštarausiu. Ir, be to,— Regina juk turės vietą prieglaudoje.

Pastorius Mandersas. Bet pagalvokit, juk jis jos tėvas...

Fru Alving. O, aš puikiai žinau, koks jis jai buvo tėvas. Ne, aš niekada nesutiksiu, kad ji grįžtų pas jį.

Pastorius Mandersas (*atsistoja*). Bet, miela ponie, nesikarščiuokite taip. Labai liūdna, kad jūs taip niekinate stalių Engstraną. Atrodo, jog jūs tiesiog išsi-gandote...

Fru Alving (*ramiau*). Ar šiaip, ar taip. Reginą aš pasiėmiau pas save, pas mane ji ir liks. (*Klausosi*) Cit, mielas pastoriau Mandersai, nebekalbėkim apie tai. (*Veidas suspindi džiaugsmu*) Klausykit! Osvaldas lipa laiptais. Dabar galvokim tik apie jį.

Osvaldas Alvingas, apsirengęs lengvu apsiaustu, su skrybėle rankoje, rūkydamas didžiulę jūros putų pypkę, įeina pro duris iš kairės

Osvaldas (*sustoja prie durų*). O, atsiprašau — aš maniau, kad jūs kontoroje. (*Prieina artyn*) Laba diena, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas (*įsistebeilija į jį*). A..! Keista...

Fru Alving. Taip, ką gi pasakysit apie jį dabar, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Aš pasakysiu... aš pasakysiu... Bet argi tikrai?..

Osvaldas. Taip, čia tikrai sūnus paklydėlis, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Bet, mielas drauguži mano...

Osvaldas. Dabar sūnus sugrįžėlis.

Fru Alving. Osvaldas prisimena tuos laikus, kai jūs taip prieštaravote, kada jis norėjo tapti dailininku.

Pastorius Mandersas. Žmogaus akiai dažnai gali atrodyti įtartinas koks žingsnis, kuris vėliau vis dėlto... (*Krato jam ranką*) Sveiki, sveiki parvykę! Ne, mielas mano Osvaldai... Ar galiu jus vadinti vardu?

Osvaldas. Taip, o kaipgi kitaip jūs turėtumėt vadinti mane?

Pastorius Mandersas. Gerai. Aš norėjau pasakyti, mielas mano Osvaldai, kad... Nemanykit, kad aš visada smerkiu dailininkus. Aš manau, kad daugelis, ir dailininkais būdami, sugeba išsaugoti žmoniškumą.

Osvaldas. Reikia tikėtis.

Fru Alving (*švytėdama džiaugsmu*). Aš pažįstu vieną, kuris liko tyras ir kūnu, ir siela. Tik pažvelkit į jį, pastoriau Mandersai.

Osvaldas (*vaikšto po kambarį*). Taip, taip, miela mamyte, nebekalbėkime apie tai.

Pastorius Mandersas. Na, aišku, negalima paneigti. Ir jūsų vardas jau žinomas. Laikraščiai dažnai jus mini, ir nepaprastai palankiai. Tiesa — pastaruoju metu, atrodo, lyg aptilę.

O s v a l d a s (*prie gėlių*). Pastaruoju metu negalėjau tiek daug piešti.

Fru Alving. Dailininkas irgi turi pasilsėti kartkartėmis.

Pastorius Mandersas. Įsivaizduoju. Tuo būdu pailsima ir sukaupiama jėgų didesniai dalykui.

O s v a l d a s. Taip... Mama, ar greit bus pietūs?

Fru Alving. Po pusvalandžiuko. Apetitą jis turi, ačiū dievui.

Pastorius Mandersas. Tabako skonį taip pat jaučia.

O s v a l d a s. Viršuje radau tėvo pypkę ir...

Pastorius Mandersas. A, štai kas!

Fru Alving. Kas?

Pastorius Mandersas. Kai pamačiau Osvaldą tarpdury su pypke lūpose, man pasirodė, lyg jo tėvas būtų atgijęs.

O s v a l d a s. Ar tikrai?

Fru Alving. O, kaip jūs galit taip sakyti! Osvaldas juk į mane panašus.

Pastorius Mandersas. Taip, bet kažkoks bruožas lūpų kampučiuose nepaprastai primena Alvingą, ypač, kai jis rūko.

Fru Alving. Visai ne. Man rodos, kad Osvaldo lūpos kažkokios pastoriškos.

Pastorius Mandersas. O taip, o taip, ne vienas mano luomo brolis turi tokių bruožų.

Fru Alving. Bet mesk pypkę, mielas vaikeliai, aš nemėgstu, kai čia rūkoma.

O s v a l d a s (*paklauso*). Mielai. Norėjau tik pabandyti, nes kartą, vaikas būdamas, aš ją rūkiau.

Fru Alving. Tu?

O s v a l d a s. Taip. Visai mažiukas tada buvau. Prisimenu, kad užlipau į viršų, į tėvo kambarį vieną vakarą, o jis buvo toks patenkintas ir linksmas.

F r u A l v i n g. O, tu nieko iš to laiko neprisimeni.

O s v a l d a s. Kaipgi, aiškiai prisimenu, kad jis pasisodino mane ant kelių ir davė pypkę parūkyti. Rūkyk, vaike, pasakė jis, gerai užsitrauk! Ir aš rūkiau kiek galėdamas, kol pajutau, kad visai išblyškau, o prakaitas dideliais lašais išmušė kaktą. Tada jis ėmė taip nuoširdžiai juoktis...

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Labai keista.

F r u A l v i n g. Mielasis, Osvaldas tik sapnavo.

O s v a l d a s. Ne, mama, aš visai nesapnavau. Ne, ar neprisimeni, tada tu įėjai ir išnešei mane į vaikų kambarį. Tenai man pasidarė bloga, ir aš pamačiau, kad tu verki. Ar tėvas dažnai tokius pokštus krėsdavo?

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Jaunas jis buvo labai linksmo būdo...

O s v a l d a s. Ir vis dėlto tiek daug gyvendamas nuveikė. Tiek daug gera ir naudinga, ir nespėjo nė pasenti.

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Taip, jūs tikrai paveldėjote darbštą ir garbingo žmogaus vardą, mielas Osvaldai Alvingai. Tai, be abejo, bus paskatinimas jums...

O s v a l d a s. Turėtų būti, taip.

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Vis dėlto jūs gražiai pasielgėte, kad sugrįžote į tėviškę šią dieną jo pagerbti.

O s v a l d a s. Mažiau negalėjau tėvo atminimui padaryti.

F r u A l v i n g. Ir žada pas mane taip ilgai pabūti... tai kaip tik gražiausia iš jo pusės.

Pastorius Mandersas. Tiesa, girdėjau, kad visą žiemą žadate pasilikti tėviškėje.

Osvaldas. Nežinau, kiek laiko išbūsiu tėviškėje, ponas pastoriau. O, vis dėlto puiku grįžti į tėviškę!

Fru Alving (*švytinti*). Taip, argi ne?

Pastorius Mandersas (*su užuojauta žvelgdamas į jį*). Anksti į pasaulį išėjote, mielas Osvaldai.

Osvaldas. Anksti. Kartais pagalvoju, ar ne per anksti.

Fru Alving. Visai ne. Žvaliam vaikinui tai tik į gera. Ir ypač vieninteliam šeimos vaikui. Tokiam nereikia sėdėti namie pas mamą su tėvu ir lepintis.

Pastorius Mandersas. Ginčytinas klausimas, fru Alving. Tėvų namai vaikui visuomet geriausia vieta.

Osvaldas. Čia aš sutinku su pastorium.

Pastorius Mandersas. Pažiūrėkit tik į savo sūnų. Taip, mes galim ir jo akivaizdoje pakalbėti apie tai. Kaip jį tai paveikė? Jis susilaukė dvidešimt šešerių—septynerių metų ir niekad neturėjo progos susipažinti su padoria šeima.

Osvaldas. Atsiprašau, ponas pastoriau, — čia jūs nepataikėte.

Pastorius Mandersas. Nejaugi? Aš maniau, kad jūs bendravote tik su dailininkais.

Osvaldas. Tai tiesa.

Pastorius Mandersas. Ir dažniausiai su jaunais dailininkais.

Osvaldas. Žinoma.

Pastorius Mandersas. O man rodos, kad tokie žmonės dažniausiai neturi galimybių sukurti šeimą ir įsitaisyti savo židinį.

Osvaldas. Kai kurie tikrai neturi lėšų vesti, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Aš apie tai ir kalbu.

Osvaldas. Tačiau savo židinį jie vis dėlto gali turėti. Vienas kitas ir turi: ir tai būna labai padorus ir labai jaukus židinys.

Fru Alving įtemptai seka pokalbį, linkteli, bet nieko nesako

Pastorius Mandersas. Bet aš nekalbu apie viengungių židinį. Kalbėdamas apie namų židinį, aš suprantu šeimos židinį, kuriame vyras gyvena su savo žmona ir savo vaikais.

Osvaldas. Taip. Arba su savo vaikais ir savo vaikų motina.

Pastorius Mandersas (*nustemba, suploja delnais*). Bet gailestingasai..!

Osvaldas. Kas?

Pastorius Mandersas. Gyvena kartu su — savo vaikų motina!

Osvaldas. Taip, ar būtų jums maloniau, kad jis atstumtų savo vaikų motiną?

Pastorius Mandersas. Jūs kalbate apie neteisėtus santykius! Apie vadinamas laukines santuokas!

Osvaldas. Niekad nesu pastebėjęs, kad tų žmonių bendras gyvenimas būtų koks laukinis.

Pastorius Mandersas. Bet kaip gali kas nors — bent kiek išauklėtas žmogus ar jauna mergina sutikti šitaip gyventi — visų akivaizdoje.

Osvaldas. O ką jiems daryti? Neturtingas jaunas dailininkas — neturtinga jauna mergaitė... Tuoktis brangiai kainuoja. Ką gi jiems daryti tokiu atveju?

Pastorius Mandersas. Ką daryti? Taip, ponas Alvingai, galiu pasakyti, ką jiems daryti. Pirmiausia, jiems reikėjo vengti vienas kito — štai ką daryti!

O s v a l d a s. Tokios kalbos mažai paveiks jaunus, karštakraujus, įsimylėjusius žmones.

Fru Alving. Ne, šitaip ne ką jūs pešite!

Pastorius Mandersas (*kalbėdamas toliau*). Ir valdžia pakenčia tokius dalykus! Ir visa tai gali atvirai dėtis! (*Atsigriždamas į fru Alving*) Argi aš neturėjau pagrindo rimtai susirūpinti jūsų sūnum. Tarp tokių žmonių, kur siautėja atvira nedorybė ir, atrodo, jau įsišaknijusi...

O s v a l d a s. Aš norėčiau jums kai ką pasakyti, ponas pastoriau. Poroje tokių „netaisyklingų“ šeimų aš nuolat svečiuodavausi sekmadieniais...

Pastorius Mandersas. Ir dar sekmadieniais!

O s v a l d a s. Taip, tada ir reikia pasilinksminti. Bet niekad nesu ten išgirdęs piktinančio žodžio ir niekad neteko man matyti ko nors, ką būtų galima pavadinti nepadorumu. Ne. Žinot kur ir kada aš mačiau nepadorių dalykų dailininkų tarpe?

Pastorius Mandersas. Ne, ačiū dievui!

O s v a l d a s. Tai aš jums pasakysiu. Mačiau tada, kai koks nors jūsų pavyzdingasis vedęs vyras ir šeimos tėvas atvykdavo vienas pasitrankyti, atseit, suteikdavo garbę dailininkams, aplankydamas juos jų skurdžiose smuklėse. Mes tada daug ko sužinodavome. Šitie ponai mokėdavo mums papasakoti apie tokias vietas ir tokius daiktus, kurių mes nė sapnuote nesapnavome.

Pastorius Mandersas. Ką?! Jūs norit pasakyti, kad garbingi mūsų krašto žmonės?..

O s v a l d a s. Ar jūs niekad nesat girdėję, kaip tokie garbingi vyrai, grįžę į tėviškę, ima pasakoti, kad užsieniuose pasileidimas vis didėjas?

Pastorius Mandersas. Aišku, girdėjau...

Fru Alving. Ir aš girdėjau.

O s v a l d a s. Galite drąsiai patikėti kiekvienu jų žodžiu. Jų tarpe yra žinovų. (*Griebiasi už galvos*) O — kaip drabstomas purvais gražus, puikus laisvas gyvenimas.

F r u A l v i n g. Nesikarščiuok, Osvaldai, tau nesveika.

O s v a l d a s. Taip, tavo tiesa, mama. Nesveika. Tas prakeiktas nuovargis. Eisiu prieš pietus truputį pasivaikščioti. Atsiprašau, ponas pastoriau; nepykit ant manęs; man taip užėjo. (*Išėina pro antrąsias duris į dešinę*)

F r u A l v i n g. Vargšas mano berniukas..!

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Taip, iš tiesų. Tai štai, kur jis nuėjo!

Fru Alving žiūri į jį ir tyli

P a s t o r i u s M a n d e r s a s (*vaikšto po kambarį*). Jis pasivadino sūnum paklydėliu. Taip, deja, deja!

(Fru Alving akių nenuleisdama žiūri į jį)

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Ką jūs galite į tai pasakyti?

F r u A l v i n g. Aš galiu pasakyti, kad kiekvienas Osvaldo žodis yra tiesa.

P a s t o r i u s M a n d e r s a s (*sustoja*). Tiesa? Tiesa? Tokių pažiūrų!

F r u A l v i n g. Čia, būdama vienatvėje, aš ėmiau visiškai taip pat galvoti, ponas pastoriau. Bet niekad nedrįsau paliesti šio klausimo. Ir gerai, tekalba už mane mano sūnus.

P a s t o r i u s M a n d e r s a s. Jūs verta pasigailėjimo moteris, fru Alving. Bet dabar aš norėčiau su jumis rimtai pasikalbėti. Aš nebe jūsų reikalų vedėjas ir patarėjas, nebe jūsų ir jūsų velionio vyro jaunystės

draugas. Aš esu pastorius, toksai pat, koks buvau bevil-tiščiausiąją jūsų gyvenimo akimirką.

Fru Alving. Ir ką man nori pasakyti pastorius?

Pastorius Mandersas. Pirmiausia, ponია, norėčiau, kad jūs kai ką prisimintumėte. Momentas labai tinkamas. Rytoj sueis dešimt metų, kaip miręs jū-sų vyras. Rytoj velioniui bus atidengtas paminklas. Ry-toj teks man kalbėti visai susirinkusiai miniai, bet šiandien aš noriu jums vienai pakalbėti.

Fru Alving. Gerai, ponas pastoriau, kalbėkitel

Pastorius Mandersas. Ar prisimenate, vos metams praėjus nuo vedybų, jūs atsidūrėte ant pat be-dugnės krašto? Kad jūs palikote savo namus ir namų židinį, kad pabėgote nuo savo vyro. Taip, fru Alving, pabėgote, pabėgote ir nenorėjote grįžti pas jį, nors ir kaip jis jus maldavo?

Fru Alving. O ar jūs užmiršote, kokia aš be galo nelaiminga jaučiausi tais pirmaisiais metais?

Pastorius Mandersas. Tai kaip tik toji maištingoji dvasia, tas laimės siekimas šiame gyvenime. Kokią teisę mes, žmonės, turime į laimę. Ne, mes turime atlikti savo pareigą, ponia! O jūsų pareiga buvo tvirtai laikytis to vyro, kurį jūs vieną kartą pasirinkote ir su kuriuo buvote šventaisiais ryšiais sujungta.

Fru Alving. Jūs gerai žinote, kokį gyvenimą tuo metu gyveno Alvingas, kaip jis siautėjo.

Pastorius Mandersas. Gerai žinau, kokie gandai sklido apie jį. Ir aš mažiausiai pateisinau jo gyvenimo būdą jaunystės metais, jei gandai rėmėsi tiesa. Bet žmona negali teisti savo vyro. Jos pareiga nuolankiai nešti tą kryžių, kurį jai uždėjo aukštesnioji valia. Bet, užuot taip dariusi, jūs maištingai metate kryžių, paliekate parklumpantį, kurį jūs turėtumėte pakelti, pa-

sitraukiate ir niekais paverčiate savo gerą vardą ir — vos nepražudote kitų vardo.

Fru Alving. Kitų? Kito, jūs norite pasakyti.

Pastorius Mandersas. Jūs pasielgėte labai neprotingai, pas mane ieškodama prieglaudos.

Fru Alving. Pas savo pastorių? Pas savo namų draugą?

Pastorius Mandersas. Ypač dėl to... Taip, dėkokite savo viešpačiui dievui, kad aš buvau pakankamai tvirto nusistatymo... kad atkalbėjau jus nuo to ekscentriško sumanymo, ir kad man buvo lemta sugrąžinti jus į pareigos kelią ir atgal pas jūsų teisėtą vyrą.

Fru Alving. Taip, pastoriau Mandersai, tai jūsų darbas.

Pastorius Mandersas. Aš tebuvau menkas įrankis aukščiausiojo rankose. O ar ne dėl to, kad aš sugebėjau palenkti jus pareigai, visas jūsų tolesnis gyvenimas virto palaima? Ar neišėjo taip, kaip aš buvau numatęs? Ar neatsisakė Alvingas savo klaidžiojimu, kaip dera tikram vyrui? Ar negyveno jis be priekaišto nuo to laiko iki paskutiniųjų savo dienų, jus mylėdamas? Ar nepasidarė jis visos apylinkės geradarys, ir ar neišaukštino drauge ir jus, padaręs visų savo darbų talkininke? Ir puikia talkininke — o, aš žinau, fru Alving, jūs verta šio pagyrimo. O dabar aš pereisiu prie antro didžiojo jūsų gyvenimo nusižengimo.

Fru Alving. Ką jūs tuo norite pasakyti?

Pastorius Mandersas. Kaip jūs kartą paniekinote žmonos pareigas, taip vėliau jūs paniekinote motinos pareigas.

Fru Alving. O!

Pastorius Mandersas. Visas jūsų gyvenimas buvo apsėstas nepagydomos savivalės dvasios. Visa, ko siekėte, buvo tai, kas yra nevaržoma ir neteisėta.

Jūs nepakentėte jokių varžtų. Visa, kas varžė jūsų gyvenimą, jūs be jokios atodairos ir be jokio sąžinės graužimo numėtėte šalin, tartum našta, su kuria jūs galite elgtis, kaip jums patinka. Jums nebepatiko būti žmona ir jūs metėte savo vyrą. Jums atrodė sunku būti motina, ir jūs atidavėte savo vaiką svetimiems.

Fru Alving. Tiesa, padariau taip.

Pastorius Mandersas. Ir todėl tapote jam svetima.

Fru Alving. Ne, ne, aš nesu jam svetimal

Pastorius Mandersas. Esate. Turėjote pasidaryti. Ir kokį jį susigražinot! Apgalvokite gerai, fru Alving. Daug kuo jūs savo vyrui nusidėjote — tai jūs pati pripažįstate, pastatydama jam tokį paminklą. Dabar jūs galite prisipažinti, kiek nusidėjote savo sūnui; gal dar ne vėlu pasukti jį iš klystkelių. Pati atsigrįžkite ir pasistenkite jame išgelbėti tai, ką dar galima išgelbėti. Nes (*pakėlęs smilių*), tiesą sakant, fru Alving, jūs esate motina — nusidėjėlė! Aš laikiau savo pareiga jums visa tai pasakyti.

Tyla

Fru Alving (*lėtai ir valdydamasi*). Jūs kalbėjote dabar, ponas pastoriau, o rytoj viešai kalbėsite, minėdami mano vyrą. Rytoj aš nekalbėsiu. Bet dabar noriu jums šiek tiek pakalbėti, taip pat, kaip jūs man kalbėjote.

Pastorius Mandersas. Žinoma, jūs norite pasiteisinti, kodėl jūs taip elgėtės...

Fru Alving. Ne. Aš noriu tik pasipasakoti.

Pastorius Mandersas. Na..?

Fru Alving. Visa tai, ką jūs ką tik sakėte apie mane ir mano vyrą ir mudviejų bendrą gyvenimą po to, kai jūs, jūsų žodžiais tariant, grąžinote mane į pareigos

kelią — visa tai jūs žinote ne iš to, ką patys esate matę. Nuo tos akimirkos jūs — mūsų kasdieninis šeimos draugas — nė kojos neįkėlėte į mūsų namus.

Pastorius Mandersas. Juk jūs su savo vyru tuoj po to išvykote iš miesto.

Fru Alving. Taip, ir kol mano vyras buvo gyvas, jūs neužsukote pas mus. Tik tada, kai reikėjo rūpintis prieglaudos reikalais, jūs buvote priverstas mane aplankyti.

Pastorius Mandersas (*tyliai ir svyruodamas*). Helena — jei tai priekaištas, tai prašau nepamiršti...

Fru Alving. ...kad turiu atsižvelgti į jūsų padėtį, taip. Ir, be to, aš buvau pabėgusi žmona. O tokiu nieko nepaisančių moterų reikia itin vengti.

Pastorius Mandersas. Mieloji — fru Alving, čia jau labai perdedate...

Fru Alving. Taip, taip, taip, tebūnie taip. Aš tik norėjau pasakyti, kad, vertindami mano vedybinį gyvenimą, jūs remiatės vien visuomenės nuomone.

Pastorius Mandersas. Gal būt, ir kas?

Fru Alving. Bet dabar, Mandersai, aš pasakysiu jums tiesą. Aš prisiečiau sau, kad kada nors jūs turite tai sužinoti. Jūs vienas!

Pastorius Mandersas. Kokią tiesą?

Fru Alving. Tiesą, kad mano vyras mirė toks pat nedoras, kaip ir išgyveno visą gyvenimą.

Pastorius Mandersas (*graibo kėdės*). Kaip tai?

Fru Alving. Devyniolikai metų praėjus nuo vedybų toks pat nedoras — bent jau toks pat savo geidulių vergas — koks buvo prieš tai, kai jūs mudu sutuokėte.

Pastorius Mandersas. Ir tas jaunystės klajones... tuos nenuosaikumus... užavimus, jeigu taip jau norite, jūs vadinate nedoru gyvenimu!

Fru Alving. Mūsų namų gydytojas taip sakydavo.

Pastorius Mandersas. Dabar aš jau jūsų nebesuprantu.

Fru Alving. Ir nereikia.

Pastorius Mandersas. Man ima suktis galva. Visa jūsų santuoka, tas visas ilgametis gyvenimas su jūsų vyru buvo tik paslėpta bedugnė!

Fru Alving. Nė kiek ne kitaip. Dabar žinote.

Pastorius Mandersas. Čia... aš sunkiai susigaudau. Aš negaliu suprasti! Negaliu suvokti! Bet kaipgi tai galėjo būti?.. Kaip galima buvo nuslėpti tokius dalykus?

Fru Alving. Nuolatos, kasdien turėjau dėl to kovoti. Kai susilaukiau Osvaldo, atrodė, jog Alvingas ima taisytis. Bet tai truko neilgai. Tada turėjau dvigubai kovoti, kovoti mirtinai, kad niekas nesužinotų, koks žmogus yra mano vaiko tėvas. O jūs žinote, kaip Alvingas mokėdavo įsigyti simpatijos. Niekas kitaip apie jį negalėjo galvoti, kaip tik gerai. Jis priklausė prie tokių žmonių, kurių geras vardas nenukenčia nuo jų gyvenimo būdo. Bet paskui, Mandersai — jūs tai irgi sužinosite — pasirodė pats biaurumas!

Pastorius Mandersas. Dar biauriau!

Fru Alving. Aš apsikenčiau, nors gerai žinojau, kas slapta vyksta už mūsų namų sienų. Bet kai ta gėda įsiskverbė tarp mūsų keturių sienų...

Pastorius Mandersas. Ką jūs sakote! Čia!

Fru Alving. Taip, čia, į mūsų nuosavus namus. Tenai (*rodo pirmąsias duris į dešinę*), valgomajame aš pirmąkart tai sužinojau. Aš kažką ten dirbau, o durys

buvo praviros. Išgirdau, kaip iš sodo mūsų kambarinė atnešė gėlėms vandens.

Pastorius Mandersas. Na, ir?..

Fru Alving. Netrukus įėjo ir Alvingas. Aš išgirdau, kaip jis kažką jai tyliai pasakė. Ir tada... (*Trumpai nusijuokdama*) O, dar ir dabar man ausyse skamba taip širdį veriamai ir kartu juokingai!.. Aš išgirdau savo nuosavą tarnaitę šnabždant „Paleiskit mane, ponas kamerheri! Paleiskite!“

Pastorius Mandersas. Koks nepadorus lengvabūdiškumas iš jo pusės! O, bet, fru Alving, daugiau juk nieko nebuvo, kaip lengvabūdiškumas. Tikėkite manim.

Fru Alving. Greit sužinojau, kuo man tikėti. Kamerheris pasiekė savo... Ir šie santykiai turėjo pasekmių, pastoriau Mandersai.

Pastorius Mandersas (*lyg suakmenėjęs*). Ir visa tai šiuose namuose! Šiuose namuose!

Fru Alving. Daug šiuose namuose aš prisikentėjau. Norėdama jį sulaikyti namie vakarais, — o ir naktimis — turėdavau viršuje jo kambaryje kartu su juo slapta užauti. Sėdėti dviese, daužti stiklus ir gerti drauge, klausytis jo nepadorių, beprasmių kalbų, turėdavau grumtis su juo, norėdama įtempti jį į lovą...

Pastorius Mandersas (*susijaudinęs*). Ir jūs visa tai galėjote pakesti.

Fru Alving. Iškenčiau dėl savo sūnelio. Bet kai prasidėjo pastarasis pasityčiojimas, kai mano pačios tarnaitė... tada prisiekiau pati sau: visa tai turi baigtis! Tada paėmiau namų valdžią į rankas — visą valdžią — ėmiau valdyti ir jį, ir visa kita. Nes dabar, matote, turėjau ginklą prieš jį, jis nedrįso nė cyptelėti. Tuo metu išsiunčiau Osvaldą. Jam tada ėjo septinti metai ir jis ėmė pastebėti kai ką ir klausinėti, kaip paprastai vai-

kai. To aš nebegalėjau pakešti, Mandersai. Man rodėsi, kad vaiką gali apnuodyti jau vien tas užterštas šių namų oras. Todėl jį ir išsiunčiau. Dabar jūs suprantate, kodėl jis niekad kojos neįkeldavo į šiuos namus, kol jo tėvas buvo gyvas. Niekas nežino, kiek man tai kainavo.

Pastorius Mandersas. Jūs tikrai daug iškentėte.

Fru Alving. Niekad nebūčiau ištverusi, jei nebūčiau turėjusi darbo. Taip, turiu teisę pasakyti, kad dirbau! Naujų žemių prijungimas prie mūsų sodybos, visi patobulinimai, visi tie naudingi įrengimai, už kuriuos buvo gerbiamas ir giriamas Alvingas — manote, kad jis visa tai padarė? Jisai, ištisas dienas gulėdamas ant sofos ir skaitydamas seną kalendorių! Ne, dabar aš jums viską pasakysiu: aš jį visur raginau, kai jis prablaivėdavo kokią valandėlę; aš turėjau nešti visą naštą, kai jis vėl pradėdavo užti arba visai ištiždavo ir sugniuždavo.

Pastorius Mandersas. Ir tokio žmogaus garbei jūs statote paminklą.

Fru Alving. Matote, ką reiškia sąžinės graužimas.

Pastorius Mandersas. Sąžinės graužimas?.. Ką jūs tuo norite pasakyti?

Fru Alving. Man visad rodėsi, kad tiesa būtinai išlįs į paviršių ir ją bus patikėta. Todėl prieglauda turėjo tartum užmušti visus gandus ir pašalinti visas abejones.

Pastorius Mandersas. Čia jūs neapsirikote, fru Alving.

Fru Alving. Bet aš turėjau dar vieną tikslą. Nenorėjau, kad Osvaldas, mano sūnus, ką nors paveldėtų iš savo tėvo.

Pastorius Mandersas. Vadinasi, jūs iš Alvingo turto..?

Fru Alving. Taip. Tie pinigai, kuriuos aš per daugelį metų įnešiau prieglaudai, apytikriai sudaro tą sumą,— aš tiksliai apskaičiavau,— tą sumą, dėl kurios leitenantas Alvingas buvo laikomas gera partija.

Pastorius Mandersas. Aš jus suprantu...

Fru Alving. Tai buvo pirkimo kaina... Aš nenoriu, kad tie pinigai pereitų į Osvaldo rankas. Tegu mano sūnus viską gauna iš manęs.

Osvaldas Alvingas įeina pro antrąsias duris iš dešinės, lauke nusiėmęs kepurę ir nusivilkęs apsiaustą

Fru Alving (*eidama jo pasitikti*). Ar jau grįžai? Mano mielas vaikel!

Osvaldas. Taip. Ką beveiksi lauke toje amžinoje darganoje? Bet girdžiu, kad jūs jau taisotės pietauti. Puiku!

Regina (*įeidama iš valgomojo su siuntinėliu*). Poniai siuntinys. (*Paduoda jai*)

Fru Alving (*žvilgtelėjusi į pastorių Mandersą*). Tikriausiai rytdienai iškilmių giesmės.

Pastorius Mandersas. Hm...

Regina. Stalas padengtas.

Fru Alving. Gerai. Mes tuoj ateisim. Tik noriu... (*Pradedą ardyti siuntinį*)

Regina (*Osvaldui*). Ar ponas Alvingas pageidaus balto ar raudono portveino?

Osvaldas. Abiejų, panele Engstran.

Regina. *Bien...* gerai, ponas Alvingai. (*Įeina į valgomąją*)

Osvaldas. Aš jai padėsiu atkimšti butelius...

(Taip pat įeina į valgomąjį, palikdamas praviras duris)

Fru Alving *(išvyniojusi siuntinį)*. Taip, tikrai, iškilmių giesmės, pastoriau Mandersai.

Pastorius Mandersas *(sudėjęs rankas)*. Kaip man reikės rytoj ramia sąžine sakyti tą prakalbą, kuria..!

Fru Alving. O, kaip nors rasit išeitį.

Pastorius Mandersas *(tyliai, kad nebūtų girdėti valgomajame)*. Taip, vis dėlto nereikia piktinti žmonių.

Fru Alving *(dusliu, bet tvirtu balsu)*. Ne. Bet tada baigsis ir ta ilga biauuri komedija. Nuo porytdienos aš jausiuosi tartum velionis nė nebūtų gyvenęs šiuose namuose. Čia beliks tik mano sūnus ir jo motina.

*Valgomajame pasigirsta triukšmas — nuvirsta kėdė.
Tuo pat metu girdėti*

Reginos balsas *(griežtai, bet šnabždėdama)*. Osvaldai! Ar pasiutai! Paleisk!

Fru Alving *(susigūžia iš siaubo)*. O..! *(Lyg pamišusi spokso į praviras duris)*

Girdėti, kaip viduje Osvaldas kosi ir niūniuoja.

Atkemšamas butelis

Pastorius Mandersas *(išsigandęs)*. Kas gi ten yra! Kas yra, fru Alving?

Fru Alving *(užkimusiu balsu)*. Šmėklos. Porelė iš oranžerijos... Vaidenasi...

Pastorius Mandersas. Ką sakote! Regina..? Argi ji..?

Fru Alving. Eikim. Nė žodžio..! *(Išikimba pastoriui Mandersui į ranką ir svyrudama eina į valgomąjį)*

ANTRASIS VEIKSMAS

Tas pats kambarys. Visą kraštovaizdį tebegaubia tirštas rūkas

*Pastorius Mandersas ir Fru Alving
išeina iš valgomojo*

Fru Alving (*tarpduryje*). Į sveikata, ponas pastoriau. (*Kalba, atsigrįžusi į valgomąjį*) Ar tu neini su mumis, Osvaldai?

Osvaldas (*viduje*). Ne, dėkui, noriu truputį pasivaikščioti.

Fru Alving. Eik; kaip tik šiek tiek apstojo liję. (*Uždaro valgomojo duris, eina prie prieškambario durų ir šaukia*) Regina!

Regina (*lauke*). Ką, ponias?

Fru Alving. Eik į laidyklą ir padėk vainikus pinti.

Regina. Gerai, ponias.

Fru Alving patikrina, ar Regina jau nuėjusi; paskui uždaro duris

Pastorius Mandersas. Ar jis ten negirdės?

Fru Alving. Kai durys uždarytos — negirdės. Be to, tuoj išeis.

Pastorius Mandersas. Aš vis dar lyg pri-trenktas. Nesuprantu, kaip aš nurijau kąsni to nuostabaus maisto.

Fru Alving (*valdydama nerimą, vaikšto po kambarį*). Ir aš taip pat. Bet ką gi daryti?

Pastorius Mandersas. Taip, ką daryti? Iš tiesų nežinau. Aš nieko neišmanau apie tokius dalykus.

Fru Alving. Aš esu tikra, kad jokia nelaimė dar neišvyko.

Pastorius Mandersas. Ne, dangau sergėk! Bet vis dėlto tai nederami santykiai.

Fru Alving. Visa tai tik šiaip šovė galvon Osvaldui, galit būti tikri.

Pastorius Mandersas. Taip, aš juk, kaip sakiau, neišmanau apie tokius dalykus, bet vis dėlto man atrodo...

Fru Alving. Ji turi pasitraukti iš šių namų. Ir greit. Aišku kaip dieną.

Pastorius Mandersas. Taip, žinoma.

Fru Alving. Bet kur? Juk mes negalim atsakyti, kad...

Pastorius Mandersas. Kur? Aišku, namo, pas savo tėvą.

Fru Alving. Pas ką, jūs pasakėte?

Pastorius Mandersas. Pas savo... Ne, bet Engstranas juk ne... O viešpatie dieve, ponias, kaipgi taip gali būti? Vis dėlto, jūs, tur būt, klystate.

Fru Alving. Deja; aš nė kiek neklystu. Johana turėjo man prisipažinti... ir Alvingas negalėjo paneigti. Tada nebeliko kas daryti — tik paslėpti viską.

Pastorius Mandersas. Taip, tur būt, tai buvo vienintelė išeitis.

Fru Alving. Mergaitė tuoj pasitraukė iš tarnybos, gaudama gana gerą sumą, kad toliau tylėtų. Kitu kuo, persikėlusį į miestą, ji pati pasirūpino. Ji atnaujino seną pažintį su stalium Engstranu, matyt, leido jam su-

prasti ir kiek pinigų ji turi ir pripasakojo jam apie kažkokį svetimšalį, kuris čia atvykęs jachta ir praleidęs visą vasarą. Taip ji galvotrūkčiais susituokė su Engstranu. Tiesa, jūs pats juos ir sujungėte.

Pastorius Mandersas. Bet kaip čia suprasti?.. Aš gerai prisimenu, kaip Engstranas atėjo paduoti užsakų. Jis buvo toks susigraužęs, taip kaltino save ir savo sužadėtinę dėl lengvabūdiškumo.

Fru Alving. Taip, juk jis turėjo prisiimti kaltę.

Pastorius Mandersas. Bet kokia apgaulė! Ir prieš mane! Niekada nesitikėjau šito iš Jakobo Engstrano. Na, aš jį dar rimtai pačiupinėsiu! Tegu pasirengia! Kokia nedora santuoka! Dėl pinigų..! Kokią gi sumą gavo mergaitė?

Fru Alving. Tris šimtus specijų.

Pastorius Mandersas. Taip, pagalvokit tik — dėl nusususių trijų šimtų specijų imti ir vesti puolusią moteriškę!

Fru Alving. O ką jūs pasakysite apie mane? Juk aš irgi ėmiau ir susituokiau su puolusiu vyru?

Pastorius Mandersas. Bet dieve saugok mus... ką jūs sakote? Puolęs vyras!

Fru Alving. Gal jūs manote, kad Alvingas, kada su juoėjau prie altoriaus, buvo tyresnis negu Johana, tuokdamasi su Engstranu?

Pastorius Mandersas. Taip, bet vis dėlto tai be galo skirtingi dalykai...

Fru Alving. Ne tokie jau skirtingi. Tiesą sakant, kainos skirtumas buvo didelis... Nususę trys šimtai dalerių ir visas turtas.

Pastorius Mandersas. Bet kaip galima greinti tokius dalykus. Jūs gi klausėte savo širdies ir tarėtės su savo artimaisiais.

Fru Alving (*nežiūrėdama į jį*). Aš maniau, kad jūs supratote, kur tuomet linko tai, ką jūs vadinate mano širdimi.

Pastorius Mandersas (*šaltai*). Jeigu būčiau tai supratęs, nebūčiau kasdien viešėjęs jūsų vyro namuose.

Fru Alving. Ar šiaip, ar taip, bet su savim pačia tai aš tikrai nesitariau.

Pastorius Mandersas. Dėl to su savo artimiausiais giminėmis, kaip ir dera: su savo motina ir su abiem savo tetomis.

Fru Alving. Taip, tiesa. Jos trys ir nusprendė už mane. O, tiesiog neįtikėtina, kaip aiškiai jos išdėstė, kad nepriimti šio pasiūlymo būtų didžiausia kvailystė. Kad galėtų mano motina dabar pamatyti, kur nuvedė ta viliojanti santuoka!

Pastorius Mandersas. Niekas negali atsakyti už pasekmes. Vis dėlto aišku, kad jūs ištekėjote pagal visą teisėtą tvarką.

Fru Alving (*prie lango*). Taip, teisė ir tvarka! Kartais man atrodo, kad iš jų ir kyla visos šio pasaulio nelaimės.

Pastorius Mandersas. Fru Alving, jūs nusidedate.

Fru Alving. Taip, gali būti. Bet visų tų pančių ir sąlygojimų aš nebegaliu pakęsti. Nebegaliu! Turiu ištrūkti.

Pastorius Mandersas. Ką jūs tuo norite pasakyti?

Fru Alving (*barbendama į lango rėmą*). Man nereikėjo slėpti Alvingo gyvenimo būdo. Bet tada nedrįsau kitaip padaryti — turiu save galvoje. Tokia bailė buvau.

Pastorius Mandersas. Bailė?

Fru Alving. Jeigu žmonės būtų ką nors patyrę, tuoj būtų ėmę kalbėti: vargšas vyras, nenuostabu, kad jis pasileidęs, nes turi tokią žmoną, kuri buvo nuo jo pabėgusi.

Pastorius Mandersas. Ir tam tikru atžvilgiu būtų sakę tiesą.

Fru Alving (*griežtai žvelgdama į jį*). Jeigu aš būčiau tokia buvusi, kokia turėjau būti, tai būčiau pasišaukusi Osvaldą ir pasakiusi: klausyk, vaike, tavo tėvas buvo puolęs žmogus...

Pastorius Mandersas. Bet gailestingasai...

Fru Alving. ...ir būčiau papasakojusi jam viską, ką jums papasakojau — iki smulkmenų.

Pastorius Mandersas. Jūs mane gąsdinate, ponija.

Fru Alving. Taip, žinau, žinau. Aš pati nusigąstu pagalvojusi. (*Pasitraukia nuo lango*) Tokia aš bailė.

Pastorius Mandersas. Ir tai jūs vadinate bailumu — kad jūs tik atliekate savo pareigą ir priveriate. Ar jūs pamiršote, kad vaikas privalo gerbti ir mylėti savo tėvą ir motiną?

Fru Alving. Nekalbėkime tokiais bendrais posakiais. Paklauskime save: ar Osvaldas privalo gerbti ir mylėti kamerherį Alvingą?

Pastorius Mandersas. Ar jūsų, motinos, širdies balsas nedraudžia jums griauti savo sūnaus idealų?

Fru Alving. O tiesa?

Pastorius Mandersas. Taip, o idealai?

Fru Alving. O — idealai, idealai! Kad aš nebūčiau buvusi tokia bailė, kokia esu!

Pastorius Mandersas. Neniekindit idealų, ponija, nes galima skaudžiai nukenlėti. Ypač, kalbant apie Osvaldą. Osvaldas, deja, ne per daug idealų turi.

Bet vis dėlto pastebėjau, kad tėvas jam yra tam tikras idealas.

Fru Alving. Čia jūs neklystate.

Pastorius Mandersas. O tą nuomonę jūs pati savo laiškas jam įteigėte ir palaikėte.

Fru Alving. Taip, mane vertė pareiga ir rūpestis. Todėl metų metus melavau savo sūnui. O, kokia bailė — kokia bailė aš buvau!

Pastorius Mandersas. Jūs savo sūnui įdiegėte laimingą iliuziją, fru Alving... Nė nebandykite jos griauti.

Fru Alving. Hm, kažin, ar vis dėlto tai gera. Tačiau apie kokį nors bendravimą su Regina aš nenoriu žinoti. Tos vargšės mergaitės neturi jis padaryti nelaimingos.

Pastorius Mandersas. Ne, gerasai dieve, baisu būtų!

Fru Alving. Jei aš žinočiau, kad jis rimtai galvoja ir kad dėl to jis būtų laimingas...

Pastorius Mandersas. Kaip tai? Kas tada?

Fru Alving. Bet taip nebus, nes Regina, deja, netokia.

Pastorius Mandersas. Na, ir kas tada? Ką jūs tuo norite pasakyti?

Fru Alving. Jei aš nebūčiau tokia apgailėtina bailė, kokia esu, tada pasakyčiau jam: vesk ją, arba susitvarkyk, kaip norit, tik neapgaudinėkit.

Pastorius Mandersas. Bet, gailestingasail.. Sujungti teisėta santuoka! Kažkas baisul.. Kažkas negirdėta!..

Fru Alving. Jūs sakote, negirdėta? Argi, prisidėję ranką prie širdies, pastoriau Mandersai, jūs nepripažinsite, kad šiame krašte nemaža tokių porų, kurias sudaro lygiai tokie patys artimi giminės?

Pastorius Mandersas. Aš jūsų visai nesu-
prantu.

Fru Alving. Ir vis dėlto suprantate.

Pastorius Mandersas. Jūs turite galvoje to-
kį galimą atvejį, jei... Taip, deja, šeimos gyvenimas ne
visada būna toks tyras, koks turėtų būti. Bet tais atve-
jais, apie kuriuos jūs manote, niekad negali žinoti, bent
jau tiksliai žinoti. O čia priešingai... kad jūs, motina, no-
rėtumėte, jog jūsų!..

Fru Alving. Bet aš nenoriu. Aš jokių būdu ne-
sutikčiau! Kaip tik tą ir sakau.

Pastorius Mandersas. Dėl to, kad jūs esate
bailė, kaip jūs išsireiškėte. Bet jeigu jūs nebūtumėte bai-
lė!.. Sutvėrėjau mano, tokia siaubinga santuoka!

Fru Alving. Mes visi, kaip sakoma, irgi kilę iš
tokių santuokų. O kas gi taip sutvarkė pasaulį, pastoriau
Mandersai?

Pastorius Mandersas. Tokių klausimų, po-
nia, su jumis aš nenagrinėsiu. Jūs toli gražu ne taip nu-
siteikusi. Bet jeigu drįstate sakyti, jog tai bailumas iš
jūsų pusės?..

Fru Alving. Paklauskite, kaip aš tai suprantu.
Aš bijau, aš esu nedrąsi todėl, kad manyje slypi kažko-
kia šmėkla, kurios aš negaliu nusikratyti.

Pastorius Mandersas. Kaip jūs pavadinate?

Fru Alving. Šmėkla. Kai išgirdau kambaryje Re-
giną su Osvaldu, man pasirodė, jog matau šmėklas. Bet,
tur būt, mes visi esame šmėklos, pastoriau Mandersai.
Ne tik tai, ką paveldėjome iš tėvo ir motinos, vaidenasi
mumyse. Tačiau yra įvairiausių mirusių nuomonių ir
įvairiausių senų mirusių tikėjimų ir panašių dalykų.
Visa tai mumyse negyva, bet vis dėlto glūdi mumyse,
ir mes negalime jų atsikratyti. Vos paimu laikraštį ir
imu skaityti, rodos, kad tarp eilučių šmėkščioja vaiduok-

liai. Visame krašte pilna šmėklų. Man rodos, jų taip daug, kaip smėlio. Ir todėl mes visi taip bijom šviesos.

Pastorius Mandersas. Aha — štai kaip atsi-
liepė tie jūsų skaitiniai. Tikrai puikūs vaisiai! O, tie
šlykštūs, maištingi laisvamaniški raštai!

Fru Alving. Jūs klystate, mielas pastoriau. Juk
jūs pats paskatinote mane mąstyti. Ir už tai aš jums esu
dėkinga ir galiu jus pagirti.

Pastorius Mandersas. Aš!

Fru Alving. Taip, kai jūs mane pajungėte, kaip
jūs pavadinate, pareigai ir prievolei; kai jūs gyrėte,
sakydamas, kad tai teisinga, ko aš kračiausi visa savo
siela, nes tai man atrodė šiurpulinga. Tada aš naktimis
ėmiau nagrinėti jūsų pamokymus. Aš tenorėjau at-
megzti tik vieną mazgelį, bet kai jis atsirišo, pasileido
ir visi kiti. Ir tada aš supratau, kad tai buvo mašinos
siūlė.

Pastorius Mandersas (*tyliai, susijaudinęs*).
Tai toks mano didžiausios gyvenimo kovos laimėjimas?

Fru Alving. Geriau pavadinkite tai savo niekin-
giausiu nuopoliu.

Pastorius Mandersas. Tai buvo didžiausia
pergalė mano gyvenime, Helena. Kai nugalėjau pats
save.

Fru Alving. Tai buvo nusikaltimas mums abiem.

Pastorius Mandersas. Kad aš jums pasa-
kiaiu: moteriške, grįžk namo pas savo teisėtąjį vyrą, kai
jūs pablūdusi atėjote pas mane šaukdama: štai aš, imk
man! Argi tai buvo nusikaltimas?

Fru Alving. Taip, man rodosi.

Pastorius Mandersas. Mes nesuprantame
vienas kito.

Fru Alving. Bent jau nebesuprantame.

Pastorius Mandersas. Visad, net slapčiausiose mintyse, jūs man tebuvote tik kito vyro žmona.

Fru Alving. Taip, jums taip rodosi?

Pastorius Mandersas. Helena!..

Fru Alving. Žmogus lengvai pamiršta.

Pastorius Mandersas. Aš ne. Aš likau toks pat, koks visad buvau.

Fru Alving (*pakeisdama toną*). Taip, taip, taip, nebekalbėkime apie senąsias dienas. Dabar jūs iki ašų paskendęs visokių komisijose ir valdybose, o aš štai čia klaidžioju ir kovoju su vidiniais ir išoriniais vaiduokliais.

Pastorius Mandersas. Aš galiu jums padėti susidoroti su išoriniais vaiduokliais. Po visų tų baisių, kurias iš jūsų šiandien išgirdau, negaliu ramiai sąžine palikti jūsų namuose jaunos neprityrusios mergaitės.

Fru Alving. Ar jums neatrodo, kad geriausia būtų aprūpinus ją? Aš turiu galvoj — gerai ištektinti.

Pastorius Mandersas. Be abejo. Man rodos, visais atžvilgiais jai tai išeitų į gera. Regina juk tokio amžiaus... Taip, aš juk nesuprantu tokių dalykų, bet...

Fru Alving. Regina anksti subrendo.

Pastorius Mandersas. Taip, tikrai? Man rodėsi, kad jos kūnas buvo labai išsivystęs, kai aš ją rengiau konfirmacijai. Bet tuo tarpu, ar šiaip, ar taip, ji turi grįžti namo, savo tėvo globon... Ne, Engstranas juk ne... Kaip jis — kaip jis taip galėjo nuslėpti tiesą nuo manęs!

Beldžiasi į prieškambario duris

Fru Alving. Kas gi ten? Prašom!

Stalius Engstranas (*šventadieniškai apsi-
rengęs, tarpduryje*). Atleiskite man, bet...

Pastorius Mandersas. Aha! Hm...

Fru Alving. Ar tai jūs, Engstranai?

Engstranas. ...tenai nebuvo nė vienos tarnaitės, dėl to drįsau tiesiai pasibelsti.

Fru Alving. Gerai, gerai. Eikit į vidų. Norite su manim pasikalbėti?

Engstranas (*įeina*). Ne, dėkui labai. Norėčiau pastoriui žodelį pasakyti.

Pastorius Mandersas (*vaikšto po kambarį*). Hm, šitaip? Su manim norite pasikalbėti? Su manim?

Engstranas. Taip, labai norėčiau...

Pastorius Mandersas (*sustoja priešais jį*). Gal galiu paklausti, apie ką?

Engstranas. Štai kaip, ponas pastoriau, darbą tenai jau baigiau. Labai dėkingas, ponia. Padarėme viską, ir man atrodo, kad būtų gera, kad mes, taip gražiai kartu dirbę visą tą laiką... aš manau, kad mums reikėtų užbaigti nedidelėmis pamaldėlėmis šį vakarą.

Pastorius Mandersas. Pamaldomis? Prie-
glaudoje?

Engstranas. Taip, o gal pastoriui atrodo, kad taip nederėtų...

Pastorius Mandersas. Ne, man rodos, bet... hm...

Engstranas. Aš paprastai pats kas vakaras ten vadovaudavau pamaldoms...

Fru Alving. Jūs?

Engstranas. Taip, kartkartėmis. Taip sakant, dvasios pastiprinimui. Bet aš juk menkas, prastas žmogelis ir nesugebu. Dieve, apšviesk mane... ir aš pagalvo-
jau, kadangi kaip tik pastorius Mandersas čia esate...

Pastorius Mandersas. Taip, matote, staliau Engstranai, aš pirmiausia noriu jus kai ko paklausti. Ar jūs esate atitinkamai nusiteikę tokiai maldai? Ar jūs jaučiate, kad jūsų sąžinė laisva ir gryna?

Engstranas. O, dieve sergėk mus, kur čia jau mums šnekėti apie sąžinę, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Taip, kaip tik apie ją mums ir reikia pasišnekėti. Ką atsakysite?

Engstranas. Taip, sąžinė kartais ne visai švari.

Pastorius Mandersas. Tai jūs vis dėlto prisi- pažįstate. Bet pasakykit man aiškiai — ką tai turi bendra su Regina?

Fru Alving (*skubiai*). Pastoriau Mandersai!

Pastorius Mandersas (*raminamu balsu*). Leiskit man...

Engstranas. Su Regina! Vajėzau, kaip jūs mane gąsdinat. (*Žvilgtėri į fru Alving*) Ar neatsitiko kas bloga Reginei?

Pastorius Mandersas. Turėkim vilties. Bet aš noriu paklausti, ką bendra jūs turite su Regina? Juk jūs laikote save jos tėvu. Ką?

Engstranas (*netikru balsu*). Taip... hm... ponas pastorius juk žino, kaip ten buvo su manim ir velione Johana.

Pastorius Mandersas. Neišsisukinėkite. Jūsų velionė žmona, prieš išeidama iš tarnybos, papasakojo fru Alving, kaip tikrai buvo.

Engstranas. Ak!.. Vis dėlto papasakojo?

Pastorius Mandersas. Taigi, jūs pačiuptas, Engstranai.

Engstranas. Ir ji, kuri kaip įmanydama prisiekinėjo ir keikėsi...

Pastorius Mandersas. Keikėsi?

Engstranas. Ne, ji tik prisiekinėjo, bet tikrai, iš širdies.

Pastorius Mandersas. Ir visus tuos metus jūs slėpėte nuo manęs tiesą. Slėpėte nuo manęs, nors aš jumis visada pasitikėjau.

Engstranas. Taip, deja, slėpiau.

Pastorius Mandersas. Ar jūs tik tiek mane vertinate, Engstranai? Ar aš nesistengdavau jums visada pagelbėti ir patarimais, ir darbu, kiek galėjau? Atsakykite! Ar taip nebuvo?

Engstranas. Daug kartų man būtų blogai išėję, jei aš nebūčiau turėjęs pastoriaus Manderso.

Pastorius Mandersas. Ir šitaip jūs man atsilysinate. Turėjau netiesą įrašyti į bažnyčios knygas, ir jūs tiek metų neprisipažįstate, nors jūs esate nusidėjęs ir man, ir teisybei. Jūs labai neatsakingai elgėtės, Engstranai, ir nuo šiol tarp mūsų viskas baigta.

Engstranas (*atsidusdamas*). Taigi, taip jau išeina.

Pastorius Mandersas. Bene jūs dar galite pasiteisinti?

Engstranas. Argi ji turėjo vaikščioti visur ir pliaukšti? Tegu tik ponas pastorius pagalvoja, jeigu jūs būtumėt tokioje padėtyje, kaip velionė Johana...

Pastorius Mandersas. Aš?

Engstranas. Vajėzau, vajėzau, aš ne visai taip norėjau pasakyti. Aš norėjau pasakyti, jeigu pastorius, žmonių akimis žiūrint, būtų tokią gėdą užsitraukęs, taip sakant. Mes, vyrai, neturime per griežtai smerkti vargšės moteriškės, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Bet aš jos ir nesmerkiu. Aš jums priekaištauju.

Engstranas. Ar galėčiau aš poną pastorių paklausti vieno mažo dalykėlio?

Pastorius Mandersas. Klauskit.

Engstranas. Ar turi žmogus pakelti puolantį?

Pastorius Mandersas. Taip, savaime suprantama.

Engstranas. O ar neturi žmogus laikytis savo duoto žodžio?

Pastorius Mandersas. Žinoma, turi, bet...

Engstranas. Tuo metu, kai Johanai atsitiko nelaimė dėl to anglo — o gal ten koks amerikietis buvo ar rusas — taip sakant... tada ji atvyko į miestą. Vargšėlė, ji jau keletą kartų buvo atstūmusi mane, nes vis gražumo žiūrėjo, o ta mano šleiva koja. Ponas pastorius, tur būt, dar prisimenate, kaip aš kartą įsidrąsinau nueiti į šokius, kur siautėjo atplaukę jūrininkai, nusigėrę ir įkaušę, taip sakant. Ir kai aš panorau juos pasukti nauju gyvenimo keliu...

Fru Alving (*stovėdama prie lango*). Hm...

Pastorius Mandersas. Žinau, Engstranai, tie padūkėliai nustūmė jus nuo laiptų. Tą atsitikimą jūs man anksčiau esate pasakojęs. Šis jūsų raišumas teikia jums garbės.

Engstranas. Aš nesididžiuoju, ponas pastoriau. Bet aš norėjau papasakoti tai, kad ji atėjo pas mane ir išsipasakojo man, gaudžiai verkdamą ir dantimis grieždama. Turiu pasakyti, ponas pastoriau, man taip iš širdies pasidarė gaila jos beklausant.

Pastorius Mandersas. Tikrai? Na, ir?

Engstranas. Taip, aš ir sakau jai: amerikonas tas bastosi vandenynuose. O tu, Johana, pasakiau, tu nusidėjai ir esi puolęs padaras. Bet Jakobas Engstranas, pasakiau, stovi ant dviejų tvirtų kojų... aš norėjau pasakyti taip, kaip palyginimą, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Suprantu gerai, kalbėkit toliau.

Engstranas. Šitaip aš ją pakėliau ir garbingai susituokiau, kad žmonės nežinotų, kaip jai ten atsitiko su tuo svetimšaliu.

Pastorius Mandersas. Čia jūs gražiai pasielgėte. Tik negaliu jūsų pagirti, kad paėmėt pinigų...

Engstranas. Pinigus? Aš? Nė skatiko.

Pastorius Mandersas (*klausiamai į fru Alving*). Bet!..

Engstranas. O taip — lukterkit, dabar prisimenu. Johana vis dėlto turėjo keletą šilingų. Bet apie juos aš nieko nenorėjau žinoti. Mamona tai mokestis už nuodėmę, pasakiau aš, tą niekingą auksą — ar ten kokie popieriai buvo — tą mes nutrenkim atgal tam amerikoniui. Bet jo nebuvo, jis buvo dingęs plačiojoje jūroje, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Buvo dingęs, gerasis Engstranai?

Engstranas. Taigi. Ir mudu su Johana sutarėme paskirti tuos pinigus vaiko auginimui, taip ir liko. Ir aš galiu atsiskaityti dėl kiekvieno šilingo.

Pastorius Mandersas. Dabar jau viskas kitaip atrodo.

Engstranas. Taip buvo. Ir aš drįstu dar pasakyti, kad Reginai aš buvau tikras tėvas, kiek leido mano jėgos... Nes silpnas aš žmogus, deja.

Pastorius Mandersas. Na, na, mielas Engstranai...

Engstranas. Bet aš galiu pasakyti, kad vaikelį aš išauklėjau ir gražiai gyvenau su velione Johana ir palaikiau drausmę šeimoje, kaip parašyta. Bet niekad neatėjo man į galvą nueiti pas pastorių Mandersą ir girtis, kad aš kartą gyvenime padariau gerą darbą. Ne, jei pasitaiko tokių dalykų Jakobui Engstranui, tai jis tyli. Deja, ne taip dažnai jau pasitaiko, žinia. Ir kai aš ateinu

pas pastorių Mandersą, tai amžinai turiu šnekėti apie kvailus ir menkus dalykus. Nes aš sakau, kaip jau esu sakęs — sąžinė kartais ne visai gryna.

Pastorius Mandersas. Duokit ranką, Jakobai Engstranai.

Engstranas. Vajėzau, ponas pastoriau...

Pastorius Mandersas. Nesivaržykit. (*Spaudžia jam ranką*) Štai!

Engstranas. O jei aš taip gražiai ir maloniai paprašyčiau pastorių atleisti...

Pastorius Mandersas. Jūs? Ne, atvirkščiai, aš turiu jus atsiprašyti...

Engstranas. Dėl dievo, ne.

Pastorius Mandersas. Taip, būtinai. Ir prašau iš visos širdies. Atleiskite, kad aš taip blogai apie jus pagalvojau. Kad aš galėčiau įrodyti jums kaip nors, kad aš tikrai apgailestauju ir kad tikrai linkiu jums gero...

Engstranas. Ar ponas pastorius norėtų?

Pastorius Mandersas. Man būtų labai malonu...

Engstranas. Tiesą sakant, dabar yra proga. Iš tų palaimintųjų pinigų, kuriuos aš, čia bedirbdamas, susi-
*aupiau, manau įsteigti mieste tam tikrą jūreivių užėigą.

Fru Alving. Argi?

Engstranas. Taip, tai turėtų būti tam tikra prieglauda. Tiek daug pagundų tyko jūreivį, bevaikščiojan-
tį žemėje. Bet šiuose mano namuose jis būtų tartum savo tėvo globoje, taip aš manau.

Pastorius Mandersas. Ką jūs į tai pasakysite, fru Alving!

Engstranas. Žinia, ne per daug turiu pradžia, bet jei rasčiau kokį geradarį, kuris man padėtų...

Pastorius Mandersas. Taip, taip, mes smulkiau aptarsime tą dalyką. Jūsų sumanymui aš nepaprastai pritariu. Bet dabar nueikite pirma manęs, sutvarkykite viską, uždekite žvakes, kad būtų iškilmingiau. Ir paskui, mielas Engstranai, pasimelsime drauge valandėlę, nes dabar, aš tikrai tikiu, kad jūs tinkamai nusi-
teikę.

Engstranas. Man irgi taip atrodo. Tad sudie, po-
nia, ir dėkui už viską. Tik gerai man saugokit Reginą.
(*Nusišluosto ašarą nuo akies*) Velionės Johanos duk-
tė — hm, taip keista — bet aš jaučiuosi, lyg ji man būtų
į širdį įaugusi. Matyt, taip ir yra. (*Atsisveikina ir išeina
per prieškambarį*).

Pastorius Mandersas. Na, ką gi pasakysite
apie šį žmogų, fru Alving! Visai kitą paaiškinimą išgir-
dome.

Fru Alving. Taip, tikrai.

Pastorius. Matote, kaip nepaprastai atsargiai
reikia elgtis, smerkiant žmogų. Bet gali iš širdies džiaug-
tis, kai įsitikini klydęs. O kaip jums atrodo?

Fru Alving. Man atrodo, kad jūs esate didelis
vaikas, Mandersai.

Pastorius Mandersas. Aš?

Fru Alving (*uždeda rankas jam ant pečių*). Ir aš
galiu pasakyti, kad norėčiau abiem rankom apkabinti
jus.

Pastorius Mandersas (*skubiai pasitraukia*).
Ne, ne, dieve sergėk... tokie norai...

Fru Alving (*šypsodamasi*). O, nebijokite manęs.

Pastorius Mandersas (*prie stalo*). Jūs kar-
tais per daug laisvai išsireiškiate. Dabar pirmiausia aš
susirinksiu dokumentus ir susidėsiu į savo krepšį... (*Su-
sikrauna popierius*) Štai. Ir tuo tarpu sudie. Nepaleiskit

Osvaldo iš akių, kai jis sugrįš. Vėliau pas jus vėl užeisiu. *(Pasiima skrybėlę ir išeina per prieškambarį)*

Fru Alving *(atsidūsta, akimirka žvilgtelėjęs pro langą, kiek patvarko kambarį ir nori eiti į valgomąją, bet sustoja tarpdury, prislopintu balsu šūktelėjęs)*. Osvaldai, tu vis dar prie stalo!

Osvaldas *(valgomajame)*. Aš tik baigiu rūkyti cigarą.

Fru Alving. Aš maniau, kad tu pasivaikščioti išėjęs.

Osvaldas. Tokiu oru?

Girdėti skambant stiklą. Fru Alving palieka duris atviras ir su mezginiu atsisėda į sofą prie lango

Osvaldas *(viduje)*. Ar ne pastorius Mandersas ką tik išėjo?

Fru Alving. Taip, nuėjo į prieglaudą.

Osvaldas. Hm.

Stiklas ir grafinas vėl suskamba

Fru Alving *(žvelgdama susirūpinusiu žvilgsniu)*. Mielas Osvaldai, su tuo likeriu reiktų tau atsargiau elgtis. Jis stiprus.

Osvaldas. Gera priemonė kovoti su drėgme.

Fru Alving. Gal ateisi pas mane?

Osvaldas. Bet ten negalima rūkyti.

Fru Alving. Žinai, kad cigarą gali rūkyti.

Osvaldas. Gerai, tada ateisiu. Dar tik mažytį lašeliuką. Štai. *(Ieina su cigaru į kambarį ir uždaro pasakui save duris. Trumpa tyla)* Kur pastorius nuėjo?

Fru Alving. Juk sakiau, kad nuėjo į prieglaudą.

Osvaldas. A, tiesa.

Fru Alving. Tau nereikėtų taip ilgai prie stalo sėdėti, Osvaldai.

O s v a l d a s (*laikydamas cigarą už nugaros*). Bet man taip jauku, mama. (*Glosto ir tapšnoja ją*) Tik pagalvok — man, sugrįžusiam namo, sėdėti prie mamos stalo, mamos kambaryje ir gardžiuotis mamos skaniaisiais valgiais.

F r u A l v i n g. Mano mielas, mielas vaikelii!

O s v a l d a s (*kiek nekantraudamas vaikšto ir rūko*). O ką gi man čia veikti? Kurti aš nieko negaliu...

F r u A l v i n g. Argi negali?

O s v a l d a s. Tokioj darganoj? Kai ištisas dienas nė saulės spindulėlis nepasirodo? (*Vaikšto po kambarį*) O, kai negali dirbti!..

F r u A l v i n g. Gal tu neapgalvojai gerai, namo sugrįždamas.

O s v a l d a s. Ne, mama, taip reikėjo.

F r u A l v i n g. Nes aš dešimt kartų atsisakyčiau tos laimės turėti tave čia, negu kad tu...

O s v a l d a s (*sustoja prie stalo*). Bet pasakyk man, mama — ar tikrai tu tokia laiminga, mane čia turėdama?

F r u A l v i n g. Ar aš dėl to laiminga!

O s v a l d a s (*glamžo laikraštį*). Man rodos, tau turėtų būti beveik vis tiek, ar aš esu, ar manęs nėra.

F r u A l v i n g. Ir tu drįsti taip pasakyti savo motinai, Osvaldai?

O s v a l d a s. Bet anksčiau tu puikiausiai galėjai be manęs gyventi.

F r u A l v i n g. Taip, anksčiau gyvenau be tavęs... tiesa.

Tyla. Pamažu temsta. Osvaldas vaikšto po kambarį, cigarą padėjęs į šalį

O s v a l d a s (*sustoja priešais fru Alving*). Mama, ar aš galiu atsisėsti prie tavęs į sofą?

Fru Alving (*pasitraukia, palikdama jam vietas*).
Taip, eikš, vaikeli mielas.

Osvaldas (*atsisėda*). Aš turiu tau kai ką pasakyti, mama.

Fru Alving (*sunerimusi*). Ką gil

Osvaldas (*spoksodamas priešais save*). Nes aš nebegaliu ilgiau taip gyventi ir vienas tai nešioti.

Fru Alving. Ką? Kas yra?

Osvaldas. Aš nedrįsau tau anksčiau parašyti. O kai grįžau namo...

Fru Alving (*čiumpa jį už rankos*). Osvaldai, kas yra!

Osvaldas. Ir vakar, ir šiandien bandžiau nuvyti nuo savęs tas mintis, ištrūkti iš jų. Bet nesiseka.

Fru Alving (*atsistoja*). Pasakyk viską, Osvaldai!

Osvaldas (*vėl pasisodina į ją šalia savęs į sofą*).
Sėdėk, pabandyčiau tau pasakyti... Aš vis skundžiausi nuovargiu po kelionės...

Fru Alving. Na, taip! Tai kas?

Osvaldas. Bet ne, mane kankina ne paprastas nuovargis...

Fru Alving (*nori pašokti*). Bet tu juk nesergi, Osvaldai!

Osvaldas (*vėl pasisodina į ją*). Pasėdėk, mama. Tik ramiai išklausyk. Aš nesu tikras ligonis, bent ne toks, kokį paprastai vadina ligoniu. (*Susineria rankas virš galvos*) Mama, aš dvasiškai palūžęs... sužlugęs... aš niekad nebegalėsiu dirbti! (*Užsidengęs rankomis veidą, krinta ant jos kelių ir ima kūkčiodamas raudoti*)

Fru Alving (*išblyškusi ir virpėdama*). Osvaldai! Pažvelk į manel! Ne, ne, tai netiesa.

Osvaldas (*pažvelgia pablūdusiomis akimis*). Niekad nebegalėti dirbti! Niekad — niekad! Būti gyvu lavonui! Mama, ar gali tokį siaubą įsivaizduoti?

Fru Alving. Vargšas mano vaikelis! Kaipgi tas siaubas tave užpuolė?

Osvaldas (*vėl atsisėda tiesiai*). Taip, šito aš jokių būdu negaliu nei suvokti, nei suprasti. Palaido gyvenimo aš nemėgau. Bet kokia prasme. Šitai negalvok apie mane, mama! Aš niekad taip nedariau.

Fru Alving. Aš ir negalvoju, Osvaldai.

Osvaldas. Ir vis dėlto mane užgriuvo ta nelaimė! Baisi nelaimė!

Fru Alving. Bet tai praeis, mano mielas, brangus vaikeli. Tai tik persidirbimas. Tikėk manimi.

Osvaldas (*nusimineš*). Ir aš pradžioj taip maniau, bet taip nėra.

Fru Alving. Papasakok man nuo pradžios iki galo.

Osvaldas. Aš ir noriu.

Fru Alving. Kada tu tą pirmąkart pastebėjai?

Osvaldas. Tuoju po to, kai paskutinįkart buvau tėviškėje ir grįžau vėl į Paryžių. Ėmiau jausti baisiausius galvos skausmus — man rodos, daugiausia pakaušyje. Rodos, kad galvą kas veržia geležiniu žiedu.

Fru Alving. O paskui?

Osvaldas. Iš pradžią maniau, kad tai paprasti galvos skausmai, kurie mane taip kankindavo, kai aš augau.

Fru Alving. Taip, taip...

Osvaldas. Bet greitai pastebėjau, kad ne. Aš nebegalėjau dirbti. Norėjau pradėti naują didžiulį paveikslą, bet, rodos, dingo visi gabumai, jėgos išseko, aš negalėjau sukaupti minčių, man svaigo galva — viskas sukosi ratu. O, tai buvo baisi padėtis! Pagaliau aš pasikviečiau gydytoją — ir jis man išaiškino.

Fru Alving. Ką gi?

O s v a l d a s. Tai buvo vienas iš geriausių gydytojų. Aš turėjau jam pasipasakoti, kaip jaučiausi, ir jis ėmė mane klausinėti tokių dalykų, kurie, man atrodė, neturi nieko bendra su mano liga, aš nesuvokiau, ko jis nori...

F r u A l v i n g. Na!

O s v a l d a s. Pagaliau jis pasakė: iš prigimties jūs esate sukirmijęs. Jis taip ir pasakė „vermoulu“.

F r u A l v i n g (*įtemptai*). Ką jis tuo norėjo pasakyti?

O s v a l d a s. Aš irgi nesupratau ir paprašiau paaiškinti. Tada tas senas cinikas... (*Gniaužia kumštį*) O!..

F r u A l v i n g. Ką jis pasakė?

O s v a l d a s. Jis pasakė: tėvų nuodėmės atsiliepia vaikams.

F r u A l v i n g (*pamažu atsistoja*). Tėvų nuodėmės..!

O s v a l d a s. Aš vos netrenkiau jam per veidą...

F r u A l v i n g (*vaikšto po kambarį*). Tėvų nuodėmės...

O s v a l d a s (*liūdnam šypsodamasis*). Taip, kaip tau atrodo? Žinoma, aš jį tikinau, kad apie tai negali būti nė kalbos. Bet manai, kad nusileido? Ne, jis laikėsi savo. Ir tik tada atlyžo, kai aš parodžiau visus tavo laiškus ir išverčiau jam tas vietas, kur kalbama apie tėvą...

F r u A l v i n g. Ir tada...

O s v a l d a s. Tada jis turėjo prisipažinti, kad klydo, ir aš sužinojau tiesą. Tą nesuvokiamą tiesą! Man reikėjo susilaikyti nuo to džiaugsmingo, nerūpestingo gyvenimo su draugais. Mano jėgoms to buvo per daug. Taigi, patsai kaltas!

F r u A l v i n g. Osvaldai! O ne, netikėk!

O s v a l d a s. Jis pasakė, kad niekaip kitaip negalima paaiškinti. Tai ir yra baisiausia. Visam gyvenimui

nepataisomai sužlugęs — ir dėl savo nerimtumo. Apie visa tai, ką rengiausi gyvenime atlikti — nedrįsti nė pagalvoti — nebegalėti galvoti. O, kad aš galėčiau antrąkart gyventi — padaryti, kad to visko nebūtų buvę! (*Krinta į sofą kniūbsčias*)

Fru Alving, laužydama rankas ir tyliai kovodama su savimi, vaikšto po kambarį

O s v a l d a s (*po valandėlės žvilgtėri į viršų ir pusiau gulom pakyla ant alkūnių*). Kad tai būtų paveldėta — už ką pats negali atsakyti. Bet šitaip! Taip gėdingai, neapgalvotai, lengvabūdiškai sunaikinti savo paties laimę, sveikatą, viską pasaulyje — savo ateitį, savo gyvenimą..!

Fru Alving. Ne, ne, mano mielas, brangus vaikeli, negali būti! (*Pasilenkia prie jo*) Ne tokia jau beviltiška padėtis, kaip tau atrodo.

O s v a l d a s. O, tu nežinai... (*Pašoka*) Ir dar, mama, užkrauti tau tokį skausmą! Kartais aš tiesiog trokšdavau ir vildavausi, kad gal aš tau mažai rūpiu.

Fru Alving. Man, Osvaldai, mano vieninteli vaikeli! Vienintelis mano turtas pasaulyje; vienintelis, kuriuo aš rūpinuosi.

O s v a l d a s (*pagriebia abi jos rankas ir bučiuoja*). Taip, taip, aš matau. Būdamas namie, aš juk matau. Ir tai man sunkiausia... Dabar tu viską žinai. Ir nebekalbėkim šiandien daugiau. Aš negaliu vienu kartu taip ilgai apie tai galvoti. (*Eina per kambarį*) Duok man ko išgerti, mama!

Fru Alving. Išgerti? Ko nori gerti?

O s v a l d a s. O, ko nors. Juk, tur būt, turi šalto punšo.

Fru Alving. Taip, bet, Osvaldai mielas!..

O s v a l d a s. Nesipriešink, mama. Būk gerutė. Man reikia kuo nors nuplauti tas kankinamas mintis. (*Eina į oranžeriją*) Ir dar — kaip čia tamsu!

F r u A l v i n g. (*dešinėje patraukia skambučio virvelę*).

O s v a l d a s. Ir tas lietus be paliovos. Išsisas savaitės gali lyti, išsisus mėnesius. Nė spindulėlio. Kiek aš esu buvęs namie, neprisimenu, kad būtų švietusi saulė.

F r u A l v i n g. Osvaldai — tu manai išvykti iš čia!

O s v a l d a s. Hm... (*Sunkiai atsidūsta*) Aš nieko nemanau. Apie nieką negaliu galvoti! (*Tyliai*) Žiūrėsim, kaip bus toliau.

R e g i n a (*iš valgomojo*). Ponia skambino?

F r u A l v i n g. Taip, atnešk mums lempą.

R e g i n a. Tuoju, poniam. Jau uždegta. (*Išsina*)

F r u A l v i n g. (*prieina prie Osvaldo*). Osvaldai, neslėpk nieko nuo manęs.

O s v a l d a s. Aš ir neslepiu, mama. (*Eina prie stalo*) Man rodos, aš tau tiek daug pasakiau.

R e g i n a atneša lempą ir pastato ant stalo

F r u A l v i n g. Klausyk, Regina, atnešk mums pusbutelį šampano.

R e g i n a. Gerai, poniam. (*Vėl išsina*)

O s v a l d a s (*paima fru Alving už galvos*). Taip ir yra. Aš žinau, kad mama neleis užtrokšti savo sūneliui.

F r u A l v i n g. Vargšas mano mielas Osvaldai, kaip aš galėčiau ką nors atsakyti tau?

O s v a l d a s (*gyvai*). Tikrai, mama? Rimtai?

F r u A l v i n g. Kaip tai? Ką?

O s v a l d a s. Kad tu negalėtum man nieko atsakyti?

F r u A l v i n g. Bet, mielas Osvaldai...

O s v a l d a s. Cit!

Regina (*Įneša padėklą su pusbuteliu šampano ir dvi taures ir padeda ant stalo*). Atkimšti?..

Osvaldas. Ne, dėkui, aš pats.

Regina *vėl išeina*

Fru Alving (*atsisėda prie stalo*). Ką tu turėjai galvoj, klausdamas, ar aš tau nieko negalėčiau atsakyti?

Osvaldas (*kimšdamas butelį*). Pirmiau taurę — ar porą. (*Iššoka kamštis. Jis pripila vieną taurę ir nori pilti antrą*)

Fru Alving (*uždengia taurę ranka*). Dėkui — man ne.

Osvaldas. Tai dar saul (*Jis išgeria taurę, dar prisipila ir vėl išgeria, paskui atsisėda prie stalo*)

Fru Alving (*laukdama*). Na?

Osvaldas (*nežiūrėdamas į ją*). Klausyk, pasakyk man... judu su pastorium Mandersu man pasirodėte tokie keisti... hm, taip tylėjote prie stalo.

Fru Alving. Tu pastebėjai?

Osvaldas. Taip. Hm... (*Po trumpos tylos*) Pasakyk — kaip tau atrodo Regina?

Fru Alving. Kaip man atrodo?

Osvaldas. Taip, ar ne puiki ji?

Fru Alving. Mielas Osvaldai, tu jos taip gerai nepažįsti, kaip aš...

Osvaldas. Na?

Fru Alving. Deja, Regina per ilgai išbuvo namie. Man reikėjo anksčiau ją pas save pasiimti.

Osvaldas. Taip, bet ar ji ne puiki pažiūrėti, mama? (*Prisipila taurę*)

Fru Alving. Regina turi daug ir didelių ydų...

Osvaldas. Ir kas? (*Vėl geria*)

Fru Alving. Bet aš vis dėlto ją myliu. Ir atsakau už ją. Nieku būdu nenorėčiau, kad jai kas atsitiktų.

O s v a l d a s (*pašoka*). Mama, Regina mano vienintelis išsigelbėjimas.

Fru Alving (*atsistoja*). Kaip tai suprasti?

O s v a l d a s. Aš negaliu, nepajėgiu vienas nešiotis tą sielos kančią.

Fru Alving. Ar tu neturi motinos, kuri tau padėtų ją nešti?

O s v a l d a s. Aš irgi taip maniau. Todėl aš ir grįžau pas tave į tėviškę. Bet nieko neišeina. Matau, kad čia neištersiu!

Fru Alving. Osvaldai!

O s v a l d a s. Man reikia kitaip gyventi, mama. Todėl turiu palikti tave. Nenoriu, kad pergyventum dėl manęs.

Fru Alving. Vargšas mano berniukas! O! Bet, Osvaldai, kol tu taip sergi, kaip dabar...

O s v a l d a s. Jei tai būtų vien tik ta liga, tai aš likčiau pas tave, mama. Nes tu mano geriausias draugas pasaulyje.

Fru Alving. Taip, argi ne tiesa, Osvaldai!

O s v a l d a s (*neramiai vaikšto po kambarį*). Bet visos tos kančios, graužimasis, sielojimasis — ir dar ta begalinė mirtina baimė. O — toji siaubingoji baimė!

Fru Alving (*eina paskui jį*). Baimė? Kokia baimė? Ką tu nori pasakyti?

O s v a l d a s. O, neklausk manęs daugiau. Aš nežinau. Aš negaliu tau to paaiškinti.

Fru Alving nueina į dešinę ir patraukia skambučio virvelę

O s v a l d a s. Ko tu nori?

Fru Alving. Aš noriu, kad mano berniukas pralinksėtų. Tegu nebevaikšto susikrimitęs. (*Kreipiasi į*

R e g i n a, jėjusią pro duris) Daugiau šampano. Visą butelį.

R e g i n a išeina

O s v a l d a s. Mamal

Fru Alving. Ar tu manai, kad mes čia kaime nemokame gyventi?

O s v a l d a s. Ar ji ne puiki pažiūrėti? Kaip ji sudėta! Ir tokia trykštanti sveikata.

Fru Alving (*atsisėda prie stalo*). Sėskis, Osvaldas, ir pasikalbėkim ramiai.

O s v a l d a s (*atsisėda*). Tu, mama, tur būt nežinai, kad Reginai esu nusikaltęs ir turiu atitaisyti neteisybę.

Fru Alving. Tu!

O s v a l d a s. Arba nedidelį neapgalvotą žingsnį, jei nori. Labai nekaltą. Kai aš paskutinįkart buvau namie...

Fru Alving. Taip?

O s v a l d a s. ...ji mane vis klausinėdavo apie Paryžių, ir aš šį tą jai papasakojau. Prisimenu, kad vieną dieną ėmiau ir pasakiau: „Ar jūs pati nenorėtumėt ten nuvažiuoti?“

Fru Alving. Na?

O s v a l d a s. Ji tada paraudo kaip ugnis ir pasakė: „Taip, labai norėčiau.“ „Gera, atsakiau aš, mes ką nors sugalvosim...“— ar kažką panašiai.

Fru Alving. O toliau.

O s v a l d a s. Aš, žinoma, visa tai pamiršau; bet kai aš užvakar paklausiau, ar ji patenkinta, kad aš taip ilgai būsiu namie...

Fru Alving. Taip?

O s v a l d a s. ...tada ji taip keistai pažiūrėjo į mane ir paklausė: „O kaip mano kelionė į Paryžių?“

Fru Alving. Jos kelionė!

O s v a l d a s. Ir tada iš jos sužinojau, kad ji rimtai pažiūrėjo į mano žodžius, kad ji visą laiką apie mane galvojo ir kad stropiai mokėsi prancūzų kalbos...

F r u A l v i n g. Štai, kodėl...

O s v a l d a s. Mama, kai pamačiau čia priešais save tą puikią, gražią, sveikata trykstančią mergaitę — anksčiau aš į ją nekreipdavau ypatingo dėmesio — bet dabar, kai tartum rankas išskėtus stovi, laukdama manęs...

F r u A l v i n g. Osvaldai!

O s v a l d a s. ...tada man paaiškėjo, kad ji mano išgelbėjimas, nes aš pamačiau, kiek ji turi gyvenimo džiaugsmo.

F r u A l v i n g (*nustebusi*). Gyvenimo džiaugsmo!.. Argi jis gali išgelbėti?

R e g i n a (*įeina iš valgomojo su šampano buteliu*). Atsiprašau, kad taip ilgai užtrukau, bet reikėjo nueiti į rūšį... (*Pastato butelį ant stalo*)

O s v a l d a s. Ir atnešk dar vieną taurę.

R e g i n a (*nustebusi žvelgia į jį*). Ponios taurė čia, ponas Alvingai.

O s v a l d a s. Sau pačiai atsinešk, Regina.

R e g i n a susigūžia ir bailiai žvilgtleri į fru Alving

O s v a l d a s. Na?

R e g i n a (*tyliai ir abejodama*). Ar ponia liepė?..

F r u A l v i n g. Atsinešk taurę, Regina.

R e g i n a išeina į valgomąjį

O s v a l d a s (*žiūri jai įkandin*). Ar tu pastebėjai, kaip ji eina? Taip tvirtai ir laisvai.

F r u A l v i n g. To nebus, Osvaldai!

O s v a l d a s. Jau nutarta. Tu juk matai. Nebeverta prieštarauti.

R e g i n a grįžla su tuščia taure rankoje

O s v a l d a s. Sėskis, Regina.

Regina klausiamu žvilgsniu žiūri į fru Alving

Fru A l v i n g. Sėskis.

*Regina atsisėda ant kėdės prie valgomojo durų, tebe-
laikydama rankoje tuščią taurę*

Fru A l v i n g. Osvaldai, ką tu čia buvai bepradė-
dęs apie gyvenimo džiaugsmą?

O s v a l d a s. Taip, gyvenimo džiaugsmas, mama —
maža jūs čia tėviškėje apie jį išmanote. Niekad aš jo
čia nepajuntu.

Fru A l v i n g. Net ir pas mane būdamas?

O s v a l d a s. Tėviškėje būdamas nejuntu. Bet tu to
nesupranti.

Fru A l v i n g. Kaipgi, kaipgi, man rodos, beveik
suprantu dabar.

O s v a l d a s. Gyvenimo džiaugsmas — ir dar darbo
džiaugsmas. O juk, tikrai sakant, tai tas pat. Bet apie
tai jūs nieko neišmanote.

Fru A l v i n g. Gal ir tavo tiesa. Osvaldai, paaiš-
kink geriau.

O s v a l d a s. Taip, aš tik noriu pasakyti, jog čia
žmonės mokomi tikėti, kad darbas yra praeiksmas ir
bausmė už nuodėmes ir kad gyvenimas yra ašarų pa-
kalnė ir kad geriausia iš jo kuo greičiau pasitraukti.

Fru A l v i n g. Taip, ašarų pakalnė. Ir mes nuo-
širdžiai stengiamės, kad jis toks būtų.

O s v a l d a s. O užsienyje apie tokius dalykus žmo-
nės nė girdėti nenori. Niekas nebetiki tokiais pamoky-
mais. Ten žmonėms gyvenimas yra didžiausia laimė.
Mama, ar tu pastebėjai, kad visa, ką aš piešiau, visa tai

buvo gyvenimo džiaugsmas? Visa, kas nuolat kalba apie gyvenimo džiaugsmą. Tai šviesa, ir saulė, ir šventadienio nuotaika — ir švytintys, patenkinti žmonių veidai. Todėl man baisu likti čia, tėviškėje, pas tave.

Fru Alving. Baisu? Ko gi tu bijai pas mane?

Osvaldas. Aš bijau, kad visa tai, kas rusena manyje, nepavirstų į biauromą.

Fru Alving (*griežtai žiūrėdama į jį*). Ar tu manai, kad taip gali atsitikti?

Osvaldas. Esu tikras. Jei ir gyventum taip pat čia, namie, kaip tenai, vis dėlto tai nebūtų tas pats gyvenimas.

Fru Alving (*įtemptai klausydamasi atsistoja ir, žiūrėdama didelėmis susimąčiusiomis akimis, sako*). Dabar matau, iš kur visa tai.

Osvaldas. Ką tu sakai?

Fru Alving. Pirmąkart supratau. Ir dabar aš galiu kalbėti.

Osvaldas (*atsistoja*). Mama, aš tavęs nesuprantu.

Regina (*taip pat atsistojusi*). Gal man išeiti?

Fru Alving. Ne, lik čia. Dabar aš galiu kalbėti. Dabar, vaikeliai, tu sužinosi viską. O tada galėsi rinktis. Osvaldai! Reginal

Osvaldas. Cit. Pastorius...

Pastorius Mandersas (*įeina pro prieškambario duris*). Taigi, praleidau malonią valandėlę.

Osvaldas. Mes irgi.

Pastorius Mandersas. Reikia pagelbėti Engstranui įkurti tą jūreivių užėigą. Regina turi persikelti pas jį ir padėti jam...

Regina. Ne, dėkui, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas (*tik dabar ją pastebi*).
Ką?.. Čia — ir su taure rankoje!

Regina (*skubiai padeda taurę*). Pardon!..

Osvaldas. Regina išvažiuoja su manim, ponas pastoriau.

Pastorius Mandersas. Išvažiuoja! Su jumis!

Osvaldas. Taip, kaip mano žmona, jeigu ji norės.

Pastorius Mandersas. Bet gailestingasai!..

Regina. Aš čia niekuo nedėta, ponas pastoriau.

Osvaldas. Arba liks čia, jei aš liksiu.

Regina (*nejučiomis*). Čia!

Pastorius Mandersas. Aš apstulbintas, fru Alving.

Fru Alving. Nieko panašaus nebus, dabar aš galiu viską pasakyti.

Pastorius Mandersas. Bet jūs taip nepadarysite! Ne, ne, ne!

Fru Alving. Taip, galiu ir padarysiu. Ir jokie idealai nebus sugriauti.

Osvaldas. Mama, ką jūs slepiate nuo manęs!

Regina (*suklususi*). Ponia! Girdite! Lauke žmonės šaukia. (*Nueina į oranžeriją ir žiūri į lauką*)

Osvaldas (*prie lango kairėje*). Kas atsitiko? Iš kur ta pašvaistė?

Regina (*šaukia*). Prieglauda dega!

Fru Alving (*prie lango*). Dega!

Pastorius Mandersas. Dega? Negali būti! Aš ką tik ten buvau.

Osvaldas. Kur mano skrybėlė? Na, vis tiek... Tėvo prieglauda..! (*Jis išbėga pro duris į sodą*)

Fru Alving. Mano skepetą, Regina! Kaip liepsnoja.

Pastorius Mandersas. Baisu! Fru Alving,
tai ugnies rykštė šiems ištvirkusiems namams!

Fru Alving. Taip, tikriausiai. Eime, Regina. (*Su
Regina išskuba per prieškambarį*)

Pastorius Mandersas (*sudėdamas rankas*).
Ir neapdrausta! (*Išeina pro tas pačias duris*)

TREČIASIS VEIKSMAS

Tas pats kambarys. Visos durys atidaros. Lempa ant stalo tebedega. Lauke tamsu, tik silpna pašvaistė tolumoje iš kairės. Fru Alving, apsisupusi galvą didele skepeta, stovi oranžerijoje ir žiūri į lauką. Regina, taip pat apsisiautusi skepeta, stovi kiek nuošaliau nuo jos.

Fru Alving. Viskas sudegė. Iki pamatų.

Regina. Rūsiuose dar dega.

Fru Alving. Osvaldas vis negrįžta. Nieko nebeišgelbėsi.

Regina. Gal man nunešti jam skrybėlę?

Fru Alving. Ar jis net be skrybėlės?

Regina (*rodo į priemenę*). Ne, ji ten kabo.

Fru Alving. Tegu sau kabo. Turėtų jau grįžti. Aš pati pasižiūrėsiu. (*Išėina pro sodo duris*)

Pastorius Mandersas (*įeina iš prieškambario*). Ar čia nėra fru Alving?

Regina. Ką tik išėjo į sodą.

Pastorius Mandersas. Tai baisiausia naktis, kurią man teko pergyventi.

Regina. Taip, ar ne siaubinga nelaimė, ponas pastoriau?

Pastorius Mandersas. O, nekalbėkit! Aš nedrįstu nė pagalvoti.

Regina. Bet kaip galėjo atsitikti..?

Pastorius Mandersas. Neklauskit manęs,

panele Engstran! Iš kur aš galiu žinoti? Gal jūs irgi?..
Ar negana to, kad jūsų tėvas?..

Regina. Ką jis?

Pastorius Mandersas. O, jis man visai galvą susuko.

Stalius Engstranas. (*jeina iš prieškambario*).
Ponas pastoriau!..

Pastorius Mandersas (*išsigandęs atsigrižta*).
Jūs ir čia mane atsekėtel!

Engstranas. Taip, tegu dievas mane nubaudžia!.. Vajėzau! Bet taip bauriai išėjo, ponas pastoriau!

Pastorius Mandersas (*vaikšto po kambarį*).
Deja, deja!

Regina. Kas gi?

Engstranas. O, vis tos mūsų pamaldos kaltos, matai. (*Tyliai*) Pagavome gegutę, vaikelį! (*Balsiai*) Ir per mano malonę pastorius Mandersas šitokią kaltę užsitraukė!

Pastorius Mandersas. Bet aš jums tikrai sakau, Engstranai...

Engstranas. Argi ne pastorius tenai su žvake taip švaistėsi.

Pastorius Mandersas (*sustoja*). Taip jūs taip manote. Bet aš tikrai neatsimenu, kad būčiau rankoje turėjęs žvakę.

Engstranas. Bet aš aiškiai mačiau, kaip pastorius laikėt rankoje žvakę, nugnybėt pirštais dagtį ir numetėt į drožlių krūvą.

Pastorius Mandersas. Ir jūs matėte?

Engstranas. Taip, aiškiai mačiau.

Pastorius Mandersas. Niekaip nesuprantu. Aš paprastai niekad negnybiu žvakės pirštais.

Engstranas. Ir atrodė labai nevykusiai, tikrai. Bet ar čia gali baigtis blogai, ponas pastoriau?

Pastorius Mandersas (*neramiai vaikščiodamas po kambarį*). O, neklauskite manęs!

Engstranas (*eina šalia jo*). Ir ponas pastorius nebuvote jos nė apdraudęs?

Pastorius Mandersas (*vis vaikščiodamas*). Ne, ne, ne, sakau gi.

Engstranas (*eidamas paskui jį*). Neapdraudėte. O paskui nuėjote ir padegėte viską. Vajėzau, vajėzau, kokia nelaimė!

Pastorius Mandersas (*šluostosi nuo kaktos prakaitą*). Taip, dabar galit taip sakyti, Engstranai.

Engstranas. Ir šitaip atsitik tu man su labdarin-
ga įstaiga, kuri galėjo būti naudinga ir kaimui, ir mies-
tui, kaip jūs sakote. Nelabai švelniai pačiupinės pasto-
rių laikraščiai, man rodos.

Pastorius Mandersas. Taip, visą laik apie
tai ir galvoju. Tai blogiau už viską. Visi tie neapykan-
tos pilni priekaištai ir kaltinimai..! O, baisu ir pagal-
votil

Fru Alving (*grįžta iš sodo*). Niekaip jo neišvesi
iš ten.

Pastorius Mandersas. A, tai jūs, ponia.

Fru Alving. Štai ir išvengėte savo iškilmingos
prakalbos, pastoriau Mandersai.

Pastorius Mandersas. O, aš būčiau mielai...

Fru Alving (*prislopintu balsu*). Šitaip dar geriau,
niekam nebūtų buvę naudos iš tos prieglaudos.

Pastorius Mandersas. Jūs taip manot?

Fru Alving. O jūs ne?

Pastorius Mandersas. Vis dėlto tai nepa-
prastai didelė nelaimė.

Fru Alving. Kalbėkim trumpai, kaip apie ūkiš-
ką reikalą. Jūs pastoriaus laukiate, Engstranai?

Engstranas (*šalia prieškambario durų*). Taip, laukiu.

Fru Alving. Tai sėskitės kol kas.

Engstranas. Dėkui, galiu ir pastovėti.

Fru Alving (*pastoriui Mandersui*). Jūs, tur būt, garlaiviu išvyksite?

Pastorius Mandersas. Taip. Jis išplaukia po valandos.

Fru Alving. Prašom pasiimti su savim visus popierius. Aš nė žodžio nebenoriu apie tai girdėti. Turiu kitokių rūpesčių...

Pastorius Mandersas. Fru Alving...

Fru Alving. Vėliau aš jums atsiųsiu įgaliojimą viską tvarkyti, kaip jums patinka.

Pastorius Mandersas. Mielai apsiimsiu. Senąjį įgaliojimą, deja, reikia visai pakeisti.

Fru Alving. Žinoma.

Pastorius Mandersas. Taip, aš laikinai manau taip sutvarkyti, kad Sulvikas tektų parapijai. Juk nepasakysi, kad toji žemė būtų visai be vertės. Bus galima šiam ar tam panaudoti. O procentus nuo pagrindinio kapitalo, įdėto į taupomąją kasą, gal aš galėčiau panaudoti kokiai nors įstaigai remti, kuri atrodytų miestui naudinga.

Fru Alving. Kaip tik norite. Man visiškai vis tiek.

Engstranas. Neužmirškite mano jūreivių užėigos, ponas pastoriau!

Pastorius Mandersas. Taip, žinoma, čia jau šis tas. Reikia tik pagalvoti.

Engstranas. Kokių velnių dar galvoti... O, vėžau!

Pastorius Mandersas (*atsidusęs*). Deja, aš nežinau, kaip ilgai man teks šiais dalykais rūpintis. Ar

- viešoji nuomonė neprivers manęs pasitraukti. Visa tai priklausys, kokie bus gaisro priežasčių tyrimo rezultatai.

Fru Alving. Ką jūs sakote?

Pastorius Mandersas. O iš anksto negalima numatyti išvadų.

Engstranas (*prieidamas arčiau*). Kaipgi taip. Juk čia stovi pats Jakobas Engstranas.

Pastorius Mandersas. Taip, taip, bet...

Engstranas. O Jakobas Engstranas ne toks, kad paliktų nelaimės valandoje garbingą geradarį, taip sakant.

Pastorius Mandersas. Bet mielas... kaipgi..?

Engstranas. Jakobas Engstranas, taip sakant, lyg angelas sargas, ponas pastoriau!

Pastorius Mandersas. Ne, ne, aš jokių būdu negaliu priimti tokio pasiūlymo.

Engstranas. O vis dėlto bus taip. Aš pažįstu vieną žmogų, kuris jau kartą prisiėmė kito kaltę.

Pastorius Mandersas. Jakobai! (*Spaudžia jam ranką*) Jūs reta asmenybė. Na, aš jums padėsiu įsteigti tą jūreivių prieglobstį. Galit neabejoti.

Engstranas nori dėkoti, bet iš susijaudinimo negali

Pastorius Mandersas (*užsikabina per petį kelionmaišį*). Ir eime. Mudu keliausime kartu.

Engstranas (*prie valgomąjo durų tyliai Reginai*). Keliauk su manim, mergele! Gyvensi kaip trynys kiaušinyje.

Regina (*atmetusi galvą*). Merci! (*Išėina į priemenę ir atneša pastoriaus apsiaustą*)

Pastorius Mandersas. Likit sveika, fru Alving! Ir kad tvarkos ir teisėtumo dvasia greitai įsigalėtų šiuose namuose.

Fru Alving. Sudie, Mandersai!

Ji žengia į oranžeriją ir pamato Osvaldą, įeinantį iš sodo

Engstranas (*kartu su Regina padėdamas pastoriui apsivilkti apsiaustą*). Sudie, vaikeli mano. O jeigu tau kas atsitiktų, tai žinai, kur rasti Jakobą Engstraną. (*Tyliai*) Mažoji uosto gatvė, hml.. (*Kreipiasi į fru Alving ir Osvaldą*) O namus praplaukiantiems jūreiviams pavadinsiu aš „Kamerherio Alvingo namais“. Ir jei man teks tuos namus tvarkyti, kaip aš noriu, tai galiu prižadėti, kad jie bus verti velionio kamerherio vardo.

Pastorius Mandersas (*tarpduryje*). Hm-hm! Eikš, mielas Engstranai. Sudie, sudie! (*Su Engstranu išeina per priekambarį*)

Osvaldas (*prieina prie stalo*). Kokius namus jis čia minėjo?

Fru Alving. Tai lyg prieglauda, kurią jie nori įsteigti kartu su pastorium.

Osvaldas. Ir toji sudegs, kaip čia.

Fru Alving. Kodėl tu taip manai?

Osvaldas. Viskas sudega. Nieko nebeliks tėvo atminimui. Ir aš sudegsiu.

Regina nustebusi žiūri į jį

Fru Alving. Osvaldai! Tau nereikėjo taip ilgai ten būti, vargšas mano vaikeli.

Osvaldas (*atsisėda prie stalo*). Gal ir iš tiesų.

Fru Alving. Duok, aš nušluostysiu tau veidą, Osvaldai. Tu visas šlapias. (*Nušluosto jam veidą savo nosine*)

O s v a l d a s (*abejingai žvelgdamas priešais save*).
Dėkui, mama.

Fru A l v i n g. Ar nepavargai, Osvaldai? Gal nori miego?

O s v a l d a s (*su baimė*). Ne, ne — tik nemiegoti! Aš niekad nemiegu. Tik apsimetu. (*Prislėgtu balsu*) Spėsiu dar.

Fru A l v i n g (*susirūpinusi žvelgia į jį*). Taip, vis dėlto tu tikrai sergi, mano brangus vaikelis.

R e g i n a (*susidomėjusi*). Ar ponas Alvingas serga?

O s v a l d a s (*nekantriai*). Ir uždarykit visas duris! Ta mirtinoji baimė...

Fru A l v i n g. Uždaryk, Regina.

Regina uždaro ir atsistoja prie durų į priemenę. Fru Alving nusisiaučia skepetą; Regina taip pat.

Fru Alving prisistumia kėdę prie Osvaldo ir atsisėda

Noriu prie tavęs pasėdėti...

O s v a l d a s. Taip, pasėdėk. Ir Regina tegu lieka čia. Tegu Regina visad būna šalia manęs. Tu suteiksi man pagalbą, Regina. Ar ne?

R e g i n a. Aš nesuprantu...

Fru A l v i n g. Pagalbą?

O s v a l d a s. Taip, kai reikės.

Fru A l v i n g. Osvaldai, ar tu neturi motinos, kuri tau suteiktų pagalbą.

O s v a l d a s. Tu? (*Šypsosi*) Ne, mama, šitos pagalbos tu man nesuteiksi. (*Liūdnai šypsodamas*) Tu! Haha! (*Rimtai žiūri į ją*) Nors tu pagaliau ir artimiausia. (*Staigiai*) Regina, kodėl negali man sakyti tu? Kodėl nevadini manęs Osvaldu?

R e g i n a (*tyliai*). Aš nežinau, ar poniai patiks.

Fru A l v i n g. Netrukus galėsi. Sėskis ir tu čia pas mus.

Regina kukliai ir nedrąsiai atsisėda kitoje stalo pusėje

O dabar, vargšas mano iškankintas vaikeli, nuimsiu aš nuo tavęs tą naštą...

O s v a l d a s. Tu, mama?

F r u A l v i n g. ...visa tai, ką tu vadini sąžinės graužimu, sielvartu ir priekaištavimais sau...

O s v a l d a s. Ir tu manai, kad galėsi?

F r u A l v i n g. Taip, dabar galiu, Osvaldai. Tu ką tik kalbėjai apie gyvenimo džiaugsmą, ir tada tartum nauja šviesa nušvietė visą mano gyvenimą.

O s v a l d a s (*purto galvą*). Nieko nesuprantu.

F r u A l v i n g. Kad tu būtum pažinojęs savo tėvą, kai jis buvo dar visai jaunas leitenantas. Jis buvo pilnas gyvenimo džiaugsmo!

O s v a l d a s. Taip, žinau.

F r u A l v i n g. Tartum šventadienio nuotaika pasklisdavo aplink, vos pažvelgus į jį. O dar kokios jis buvo nepalaužiamos jėgos ir energijos!

O s v a l d a s. Ir?..

F r u A l v i n g. Ir štai tokiam gyvenimo džiaugsmo kūdikiui — nes jis buvo tartum kūdikis tuo metu — teko gyventi nedideliame miestelyje, kuriame nebuvo jokių džiaugsmų, tik malonumai. Neturėjo jis čia jokio gyvenimo tikslo, turėjo tik tarnybą. Nebuvo tokio uždavinio, kuriam jis būtų galėjęs visą savo širdį pašvesti, jam buvo tik reikalai. Neturėjo jis nė vieno draugo, kuris būtų supratęs, ką reiškia gyvenimo džiaugsmas, tik dykaduoniai ir girtuokliai...

O s v a l d a s. Mama..!

F r u A l v i n g. Ir atsitiko taip, kaip turėjo atsitikti.

O s v a l d a s. O kaip turėjo atsitikti?

Fru Alving. Tu pats sakei vakar, kaip tau būtų, jei tu liktum tėviškėje.

Osvaldas. Ar tu nori pasakyti, kad tėvas?..

Fru Alving. Vargšas tavo tėvas neturėjo kur išlieti savo gyvenimo džiaugsmo. Aš neįnešiau šventadienio nuotaikos į jo namus.

Osvaldas. Ir tu ne?

Fru Alving. Aš buvau mokyta nepamiršti pareigos ir panašių dalykų, ir aš tuo tikėjau. Mes nieko daugiau nekalbėjom — tik apie mano pareigas ir apie jo pareigas, ir... Aš bijau, kad dėl manęs nebepakenčiami tapo tavo vargšui tėvui namai, Osvaldai.

Osvaldas. Kodėl tu man niekad to nerašei?

Fru Alving. Anksčiau aš niekad nebuvo pažvelgusi tokiomis akimis, kad būčiau galėjusi papasakoti tau — jo sūnui.

Osvaldas. Ir kai pažvelgei?

Fru Alving (*lėtai*). Tada pamačiau tik viena — kad tavo tėvas buvo sužlugęs žmogus dar tau negimus.

Osvaldas (*dusliai*). A!.. (*Atsistoja ir prieina prie lango*)

Fru Alving. Ir dar kasdien mane persekiojo mintis, kad Regina iš tikrųjų priklauso šiai šeimai — lygiai kaip mano nuosavas sūnus.

Osvaldas (*staigiai atsigrižta*). Regina!..

Regina (*pašoka ir klausia prislopintu balsu*). Aš!..

Fru Alving. Taip, dabar jūs abu žinote.

Osvaldas. Regina!

Regina (*sau pačiai*). Vadinasi, motina buvo tokia.

Fru Alving. Daugeliu atžvilgių tavo motina buvo gera, Regina.

Regina. Taip, bet vis dėlto buvo tokia. Taip, aš kartais taip pagalvodavau, bet... Taip, ponias, ar aš galiu tuoj išvažiuoti?

Fru Alving. Ar tu tikrai nori išvažiuoti, Regina?

Regina. Taip, tikrai.

Fru Alving. Žinoma, kaip nori, bet...

Osvaldas (*prieina prie Reginos*). Išvažiuoti dabar? Juk tu čia sava.

Regina. *Merci*, ponas Alvingai. Tiesa, juk dabar galiu vadinti Osvaldu. Bet aš ne taip viską įsivaizdavau.

Fru Alving. Regina, aš tau nebuvau atvira...

Regina. Taip, gėda ir pasakytil Jeigu aš būčiau žinojusi, kad Osvaldas toks ligonis... O dabar, kai nieko rimto tarp mūsų negali būti... Ne, aš negaliu likti čia kaime ir vargti, slaugydama ligonius.

Osvaldas. Net ir dėl tokio tau artimo žmogaus?

Regina. Ne, negaliu. Vargšė mergaitė turi naudotis savo jaunyste. O nė nepajusi, kaip prieisi liepto galą. Gyvenimo džiaugsmo ir aš turiu, poniai!

Fru Alving. Taip, deja. Tik nepaslysk, Regina.

Regina. O, kaip bus, taip bus. Jei Osvaldas atsigimė į savo tėvą, tai aš, tur būt, į savo motiną. Leiskite, poniai, paklausti, ar pastorius Mandersas žino visa tai apie mane?

Fru Alving. Pastorius Mandersas žino viską.

Regina (*tvarko savo skepetą*). Taip, man reikia paskubėti, kad suspėčiau į garlaivį. Su pastorium lengva susitarti. Ir man rodos, kad aš turiu šiek tiek teisių pasinaudoti tais pinigais kaip ir jis — tas biauрусis stalius.

Fru Alving. Kad jie tau į naudą išeitų, Regina.

Regina (*žvelgdama į ją šaltu žvilgsniu*). O jūs, poniai, galėjote mane išauklėti kaip kilmingo žmogaus dukterį. Tada man būtų geriau tikę. (*Atmetusi galvą*) Velniop — vis tiek pat! (*Piktai žvairuodama į užkimštą*

butelį) Man dar, ko gero, teks pagerti šampano su kilmingais žmonėmis.

Fru Alving. O jeigu tau prireiks namų, Regina, ateik pas mane.

Regina. Ne, labai dėkui, ponia. Pastorius Mandersas pasirūpins manim. O jei jau visai prastai bus, tai aš žinau, kuriems namams priklausau.

Fru Alving. Kuriems?

Regina. Kamerherio Alvingo prieglaudai.

Fru Alving. Regina, dabar aš matau, tu žūsi!

Regina. Et! Sudie. *(Atsisveikina ir išeina per priekambarį)*

Osvaldas *(stovi prie lango ir žiūri į lauką)*. Išėjo?

Fru Alving. Taip.

Osvaldas *(murma sau)*. Kvailystė.

Fru Alving *(prieina prie jo ir uždeda jam rankas ant pečių)*. Osvaldai, mano mielas vaikelį, ar labai tave sukrėtė?

Osvaldas *(atsigręžia į ją)*. Ar toji tėvo istorija?

Fru Alving. Taip, tavo nelaimingojo tėvo. Aš taip bijau, kad tavęs nebūtų per daug paveikę.

Osvaldas. Kaip tau į galvą galėjo ateiti? Žinoma, man tai buvo visai nelauktas dalykas, bet iš esmės tai man visai vis tiek.

Fru Alving *(atitraukia rankas)*. Vis tiek! Kad tavo tėvės buvo toks be galo nelaimingas!

Osvaldas. Žinoma, aš jį galiu atjausti, kaip bet kurį kitą, bet...

Fru Alving. Tik tiek! Savo tikrą tėvą!

Osvaldas *(nekantriai)*. Taip, tėvas... tėvas. Juk aš

nepažinojau tėvo. Aš tik tiek jį prisimenu, kad man kartą bloga pasidarė dėl jo.

Fru Alving. Baisu ir pagalvoti! Argi vaikas neturi justi meilės savo tėvui!

Osvaldas. O jei vaikas neturi už ką būti dėkingas savo tėvui? Niekad jo nepažinojo? Ar tu tikrai taip įsikibusi į tuos senus prietarus, būdama tokia apsišvietusi?

Fru Alving. Argi tai tik prietarai..!

Osvaldas. Tu pati turi suprasti, mama. Tai viena iš tų nuomonių, pasklidusių pasaulyje, kad paskui virstų...

Fru Alving (*sukręsta*). Šmėklomis!

Osvaldas (*vaikšto po kambarį*). Taip, gali šmėklomis vadinti.

Fru Alving (*karštai*). Osvaldai, tai tu ir manęs nemyli!

Osvaldas. Tave, šiaip ar taip, pažįstu...

Fru Alving. Taip, pažįsti, bet ar tai viskas!

Osvaldas. Ir aš žinau, kad tu mane myli, o už tai tau turiu būti dėkingas. Ir tu man gali būti nepaprastai naudinga, nes aš sergu.

Fru Alving. Taip, Osvaldai! O, aš beveik turėčiau laiminti tavo ligą, kuri parvijo tave namo pas mane. Aš matau, kad neturiu tavęs, man reikia tave laimėti.

Osvaldas (*nekantriai*). Taip, taip, taip, tai vis tik kalbos. Neužmiršk, mama, kad aš ligonis. Aš negaliu daug rūpintis kitais, man užtenka apie save galvoti.

Fru Alving (*pusbalsiu*). Aš pasitenkinsiu mažu ir būsiu kantri.

Osvaldas. Ir linksma, mama!

Fru Alving. Taip, mielas vaikeli, tavo tiesa. (*Prieina prie jo*) Ar panaikinau aš visus tavo sąžinės graužimus ir priekaištus?

Osvaldas. Taip, panaikinau. Bet kas panaikins baime?

Fru Alving. Baime?

Osvaldas (*eina per kambarį*). Reginos nė prašyti nereikėtų.

Fru Alving. Nesuprantu. Ką bendra turi baimė — ir Regina?

Osvaldas. Ar jau vėlyva naktis, mama?

Fru Alving. Ankstyvas rytas. (*Žiūri į lauką pro oranžeriją*) Kalnuose jau pradeda brėkšti diena. Bus giedra, Osvaldai! Greitai pamatysi saulę.

Osvaldas. Džiaugiuosi. O, dar daug yra pasaulyje dalykų, kuriais aš galiu džiaugtis ir dėl kurių galiu gyventi...

Fru Alving. Be abejo!

Osvaldas. Nors ir negalėsiu dirbti, bet...

Fru Alving. O, tu vėl greitai galėsi dirbti, mielas vaikeli. Nebeslėgs tavęs tos sunkios ir niūrios mintys.

Osvaldas. Taip, gerai, kad tu mane išgelbėjai nuo tų įsivaizdavimų. O, kad aš nugalėčiau tą vienintelę... (*Atsisėda į sofą*) Dabar pasikalbėkim, mama...

Fru Alving. Gerai, pasikalbėkim. (*Pristumia krėslą prie sofos ir atsisėda visai šalia jo*)

Osvaldas. ...tuo tarpu patekės saulė. Ir tu jau žinosi. Ir aš atsikratysiu tos baimės.

Fru Alving. Ką, tu sakei, aš žinosiu?

O s v a l d a s (*neklausydamas jos*). Mama, juk tu vakar vakare sakei, kad nėra pasaulyje tokio dalyko, kurio tu man nepadarytum, jei aš tave paprašyčiau.

Fru Alving. Taip, tikrai sakiau!

O s v a l d a s. Ir tesėsi žodį, mama?

Fru Alving. Gali pasitikėti, mano mielas, vientelis vaikelis. Aš gyvenu tik tau vienam.

O s v a l d a s. Taip, taip, tai paklausyk... Mama, tu stiprios, tvirtos valios, aš žinau. Sėdėk kuo ramiausiai ir išklausk mane.

Fru Alving. Ar kas nors baisaus!

O s v a l d a s. Nešauk. Girdi? Ar prižadi? Sėdėkime ir visai ramiai kalbėkime apie tai. Ar prižadi, mama?

Fru Alving. Taip, taip, prižadų, tik kalbėk!

O s v a l d a s. Taip, tai žinok, kad visas tas nuovargis — ir kad aš negaliu apie darbą galvoti — tai dar ne pati liga...

Fru Alving. O kas yra pati liga?

O s v a l d a s. Liga, kurią aš gavau palikimo, ji — (*rodo į kaktą ir tylutėliai priduria*) ji tūno čia.

Fru Alving (*kone žado netekusi*). Osvaldai! Ne — nel

O s v a l d a s. Nešauk. Aš negaliu pakęsti. Taip, tūno ten ir tyko. Ir ji gali bet kuriuo metu, bet kurią valandą prasiveržti.

Fru Alving. O, koks siaubas..!

O s v a l d a s. Tik ramiai. Tokia mano padėtis...

Fru Alving (*pašoka*). Netiesa, Osvaldai! Neįmanoma! Negali būti!

O s v a l d a s. Ten jau man buvo vienas priepuolis, Jis greitai praėjo. Bet kai sužinojau, kas man buvo, ma-

ne pagavo nepakeliama, pašėlusi baimė. Tada aš kuo greičiausiai išvykau į tėviškę, pas tėvą.

Fru Alving. Tai tokia baimė!..

Osvaldas. Taip, nes tai nepaprastai šlykštu. O, kad tai būtų paprasta mirtina liga... Aš ne taip jau bijau mirties, nors norėčiau pagyventi kaip galima ilgiau.

Fru Alving. Taip, taip, Osvaldai, ir gyvensi!

Osvaldas. Bet tokia šlykštybė. Pavirsti vėl turtum žindomu kūdikiu, kurį reikia ir maitinti, ir... O — neįmanoma apsakyti!

Fru Alving. Kūdikis turi motiną, kuri juo rūpinasi.

Osvaldas (*pašoka*). Ne, niekad. Aš to kaip tik nenoriu! Aš negaliu pakęsti tos minties, kad gal man teks taip išgyventi daug metų, pasenti ir pražilti. O tuo tarpu ir tu gali numirti. (*Atsisėda į fru Alving krėslą*) Gydytojas sakė, kad tai nebūtinai tuoj turi baigtis mirtimi. Jis tą ligą pavadino tam tikru smegenų suminkštėjimu — ar panašiai. (*Liūdnai nusišypso*) Tas išsireikšimas, man rodos, taip gražiai skamba. Visad pagalvoju apie vyšnines šilkinio aksomo draperijas — taip jį malonu paglostyti.

Fru Alving (*sušunka*). Osvaldai!

Osvaldas (*vėl pašoka ir ima vaikščioti po kambarį*). O dabar tu atėmei iš manęs Reginą! Jei aš bent ją turėčiau. Ji man suteiktų pagalbą.

Fru Alving (*prieina prie jo*). Ką tu nori pasakyti, vaikelį mylimas? Ar yra pasaulyje kokia nors pagalba, kurią aš tau atsisakyčiau suteikti?

Osvaldas. Kai aš tada atsigavau po priepuolio, gydytojas man pasakė, kad jeigu pasikartos dar kartą — o pasikartos — tai daugiau nebebus vilties.

Fru Alving. Ir jis buvo toks beširdis...

Osvaldas. Aš pareikalavau. Pasakiau, kad man reikia sutvarkyti kai kuriuos reikalus... (*Vylingai šypsoi*) Ir tikrai reikėjo. (*Iš vidinės kišenės ant krūtinės išsitraukia mažą dėželę*) Mama, matai?

Fru Alving. Kas čia?

Osvaldas. Morfijaus milteliai.

Fru Alving (*su siaubu žiūri į jį*). Osvaldai, vaikeliai?

Osvaldas. Susitaupiau dvylika kapsulių...

Fru Alving (*griebia*). Atiduok man dėžutę, Osvaldai!

Osvaldas. Ne dabar, mama. (*Vėl įsideda dėžutę į kišenę*)

Fru Alving. Aš nepergyvensiu!

Osvaldas. Reikės pergyventi. Jeigu čia būtų Regina, aš pasakyčiau jai, kas man yra — ir paprašyčiau ją paskutinės paslaugos. Ji man pagelbėtų, esu tikras.

Fru Alving. Niekados!

Osvaldas. Jei tasai siaubas ištiktų mane, ir ji pamatytų mane gulintį bejėgį kaip kūdikį, apleistą, žuvusį, be jokios vilties išsigelbėti...

Fru Alving. Niekų gyvu Regina to nepadarytų!

Osvaldas. Regina padarytų. Regina taip lengvai į viską žiūri. Ir jai greit įgristų slaugyti tokį ligonį, kaip aš.

Fru Alving. Tai laimė, kad Reginos čia nėra!

Osvaldas. Taip, dėl to dabar tu, mama, privalai man suteikti pagalbą.

Fru Alving (*balsiai sušunka*). Aš!

O s v a l d a s. Kas man artimesnis už tave?

Fru Alving. Aš! Tavo motina!

O s v a l d a s. Kaip tik todėl.

Fru Alving. Aš, kuri tau gyvybę daviau!

O s v a l d a s. Aš tavęs neprašiau gyvybės. Ir kokią tu man davei gyvybę? Aš jos nebenoriu. Atsiimk ją!

Fru Alving. Gelbėkit! Gelbėkit! (*Bėga į prieškambarį*)

O s v a l d a s (*vydamasis ją*). Nepalik manęs! Kur tu eini?

Fru Alving (*prieškambaryje*). Pakviesti tau gydytoją, Osvaldai! Leisk manel

O s v a l d a s (*ten pat*). Neleisiu. Ir čia niekas neateis.

Brakšteli durų užraktas

Fru Alving (*vėl įeina į vidų*). Osvaldai! Osvaldai... vaikeli mano!

O s v a l d a s (*įeina paskui ją*). Ar tu myli mane kaip motina, jei gali žiūrėti, kaip aš kenčiu tą neapsakomą baimę!

Fru Alving (*akimirka patylėjusi, susivaldžiusi sako*). Štai mano ranka.

O s v a l d a s. Tu padarysi..?

Fru Alving. Jei reikės. Bet nereikės. Ne, ne, neįmanoma! .

O s v a l d a s. Taip, tikėkimės. Ir gyvenkime kartu kaip galėdami ilgiau. Dėkui, mama. (*Atsisėda į krėslą, kurį fru Alving prislinko prie sofos*)

Aušta diena, lempa tebedega ant stalo

Fru Alving (*atsargiai eidama prie Osvaldo*). Ar nusiramina?

Osvaldas. Taip.

Fru Alving (*pasilenkusi prie jo*). Tokius baisius dalykus įsivaizdavai, Osvaldai. Viskas tik įsivaizdavimas. Tave per daug buvo sukrėtę. Bet dabar tu pasilsėsi. Tėviškėje, pas savo mamą, mielas mano vaikelis. Ko tik panorėsi, gausi, kaip tada, kai buvai mažas. Štai. Priepuolis praėjo. Matai, kaip lengvai praėjol O, aš žinojau. Pažiūrėk, Osvaldai, kokia bus puiki diena? Saulėta. Dabar tu tikrai galėsi pamatyti tėviškę. (*Prieina prie stalo ir užgesina lempą. Teko saulė. Tolumoje matyti saulės apšviesti ledynai ir kalnų viršūnės*)

Osvaldas (*sėdi krėsle, nugarą atsukęs į prieškambarį, nejudėdamas. Staiga sako*). Mama, duok man saulę.

Fru Alving (*prie stalo, nustebusi žiūri į jį*). Ką tu sakai?

Osvaldas (*kartoja dusliu, be intonacijos balsu*). Saulę. Saulę.

Fru Alving (*puldama prie jo*). Osvaldai, kas tau?

Osvaldas tartum suglemba prie stalo, raumenys atsileidžia, veidas be išraiškos, akys spokso kaip pablūdusios

(*Virpėdama iš siaubo*) Kas yra? (*Balsiai sušunka*) Osvaldai! Kas tau yra! (*Puola priešais jį ant kelių ir purto jį*) Osvaldai! Osvaldai! Pažvelk į mane! Ar tu nebepažįsti manęs?

Osvaldas (*be intonacijos, kaip ir anksčiau*). Saulę... Saulę...

Fru Alving (*beviltiškai pašoka, raujasi sau plaukus ir šaukia*). Neiškęsiu! (*Šnabžda lyg apstulbusi*) Neiškęsiu! Niekad! (*Staiga*) Kur jis juos padėjo? (*Karštl-*

giškai graibo jo krūtinę) Čia! (Atsitraukia porą žingsnių atgal ir šaukia) Ne, ne, ne! — Taip! Ne, ne! (Stovi už poros žingsnių nuo jo, susikišusi rankas į plaukus, ir su siaubu tylėdama spokso į sūnų)

Osvaldas (sėdi nejudėdamas kaip anksčiau ir kalba). Saulė... Saulė...